

NESTNIK

Letnik XXV.

Celovec, petek, 15. maj 1970

Štev. 19. (1453)

15 let Državne pogodbe

Kdor je spremljal praznovanja 25. obletnice zmage nad fašizmom v svetu in zlasti v državah, ki so najhujše občutili nasilja nacističnega režima, je lahko ugotovil, da je ta obletnica v Avstriji bila skoraj prezrta. Poleg zastav na javnih poslopih na privatnih takih sploh ni bilo zapaziti. Casopisje se je v bistvu omejilo na poročanje zadnjih dogodkov o razpadajoči fronti nacistične vojske.

Človek ob takih ugotovitvah ne hote pride do zaključka, da se javno mnenje očitno še vedno ni sprijaznilo z dejstvom, da sta bila udeležba Avstrije na drugi svetovni vojni in sodelovanje avstrijskih državljanov v nacistični vojski usiljeni, ker je kljub navdušenju množic in kljub slovesnim izjavam visokih avstrijskih predstavnikov, da pozdravljajo „Anschluß“, hitlerjevska Nemčija 13. marca 1938 Avstrijo anektirala in njeno ozemlje vključila v Nemški Rajh.

In vendar je to formalnopravno dejstvo slovesno zabeleženo v predgovoru Državne pogodbe; dejstvo, kateremu se imamo zabvaliti, da je 15. maja pred 15 leti po desetletni zasedbi po vojaških silah zavezniških držav — osvoboditelj končno prišlo do Državne pogodbe o vzpostavitvi neodvisne in demokratične Avstrije.

To je vsekakor dan, katerega bi se avstrijsko ljudstvo moralo vsako leto z veseljem spominjati; letos tembolj, ker je 15. obletnica, ki skoraj soupada z 25. obletnico zmage nad fašizmom in s tem zloma Tretjega rajha.

Koroški Slovenci imamo še prav posebno vzroka dovolj, da se svetočano spominjamo teh dveh obletnic, ker je pred 25 leti z zlomom nacizma končno prenehalo najhujše nasilje nad našim ljudstvom in ker smo z Državno pogodbo prejeli tudi „veliko pismo“ naših pravic.

Za pogodbo, ki ima v očigled edinstvenosti tako dalekosežno mednarodno veljavo, je po petnajstletni veljavnosti temeljit bilančni pregled upravičen. Nas koroške Slovence zanima predvsem bilanca izvajanja člena 7 Državne pogodbe, ki vsebuje določila v zaščito pravic in svojstvenosti naše narodnostne skupnosti.

Bilancia tega vprašanja pa je brez dvoma pasivna.

Ob tej ugotovitvi nikakor nočemo prezreti nekaterih dejanj, ki so bila storjena, da se popravi škoda, ki je bila naši narodnostni skupnosti prizadejana od nacizma in njegovih predhodnikov. Jemljemo z zadovoljstvom na znanje vse pravno-formalne in dejanske aktivnosti s ciljem uresničitve člena 7, čeprav imamo tudi k tem še svoje upravičene želje in do njih utemeljene dvome.

Saj na primer na šolskem področju ni še niti povsem določena praksa izvajanja, pa že so glasovi po spremembi zakona, seveda v našo škodo, kakor je to ponovno zahtevalo na svojem zadnjem občnem zboru v Podgorjaku društvo „Schulverein — Südmark“, ki bi po Državni pogodbi moralo biti sploh prepovedano.

Naše stališče in naši pogledi na člen 7 Državne pogodbe so jasno formulirani v „Spomenici koroških Slovencev“. Iz oddaljenosti petnajstih let namreč lahko ugotovljamo, da so v Spomenici in v poznejših vlogah vladi iznešeni pogledi in predlogi ustrezali svojemu času, svojemu posebnemu in pa splošnemu namenu, da je petnajstletna izkušnja potrdila njihovo upravičenost, njihovo realizem in smotrnost in — kar je najbolj po-

Ljubljana proslavila 25. obletnico osvoboditve

Zadnjo soboto, dne 9. maja je Ljubljana in z njo vsa Slovenija slavnostno proslavila 25. letnico osvoboditve. Med številnimi slovesnostmi je bila najbolj svečana slavnostna seja skupščine mesta v Tivolju. Na tej seji ni bilo navzočih le več tisoč meščanov, ampak so se je kot častni gostje udeležili tudi visoki predstavniki republike Slovenije, zastopniki skoraj vseh mest Jugoslavije, pa tudi fistih mest, s katerimi ima Ljubljana posebne zveze, med njimi tudi Celovca in Beljaka, navzoči pa so bili tudi predstavniki slovenske narodne skupnosti iz Italije in Koroške.

Na slavnostni seji je po govoru predsednika mestne skupščine inž. Mihe Košaka, ki je prikazal borbo Ljubljanec med vojno in njen mogočni povojni razvoj, govoril predsednik skupščine Sergej Kraigher in izročil mestu red narodnega heroja, s katerim je odlikoval slovensko prestolnico predsednik republike Josip Broz-Tito.

V svojem govoru je predsednik Sergej Kraigher med drugim dejal: „Danes pred 25. leti je pod udarci velike protifašistične koalicije padel na kolena 3. nemški „Reich“ in s tem je bil dokončno pokopan njegov, na suženjstvu in narodnem izdajstvu zgrajeni „Novi red“ v Evropi. Za narode Jugoslavije in še posebej za slovenski narod pa pomeni dan zmage, kot zmagoviti zaključek narodnoosvobodilnega boja, še mnogo več. Danes proslavljamo 25. obletnico dne, ko so enote naše narodnoosvobodilne vojske osvobodile Ljubljano, ko je Ljubljana navdušeno sprejela prvo slovensko narodno vlado. Slovenske brigade in divizije so tedaj na ozemlju Slovenske Štajerske in Koroške ter v Slovenskem Primorju in Benečiji še vedno bile boj in v zaključnih operacijah druge svetovne vojne v Evropi uničevale ostanke poraženih vojsk Tretjega Reicha in domačih kvartingov, ki niso hoteli položiti orožja.“

Pred 25. leti je tako Ljubljana

prvič v zgodovini zaživela kot svobodno, nacionalno in politično središče vseh Slovencev. 25. obletnica osvoboditve Ljubljanec pomeni zato za nas tudi 25. obletnico zmage naše revolucije, ko so delovne množice in delavski razred pod vodstvom komunistične partije, združene v Osvobodilni fronti in z revolucionarnimi množicami drugih nar-

rodov in narodnosti Jugoslavije, izvojevale socialistično oblast in si utrle pot za razvoj socializma kot temelja in garancije nacionalne svobode in neodvisnosti ter svobodnega in boljšega življenja delovnih ljudi.“

Nato je govornik prikazal doprinos Slovenije in Jugoslavije v borbi proti imperializmu, katera je bila zmagovita samo zaradi izrednih naporov revolucionarjev in borcev in zaradi strnjnosti slovenskega naroda v Osvobodilni fronti. Še posebno je poudaril herojsko borbo Ljubljanec, kjer je uspelo Osvobodilni fronti vključiti v osvobodilno gibanje skoraj vse prebivalstvo. „Zato smo brez dvoma vsi v Sloveniji in še posebej v Ljubljani z

globokim zadovoljstvom in ponosom pozdravili odločitev predsednika republike tov. Josipa Broza Tita, da za izvršena herojska dejanja in enotni odpor sovražniku odlikuje z redom narodnega heroja mesto Ljubljana“, je poudaril Sergej Kraigher in govorec o današnji situaciji nadaljeval: „Danes uresničujemo cilje naše revolucije v pogojih neusmiljene tekme v svetu med narodi in državami za osvajanje pridobitev tehnične in znanstvene revolucije ter prilagajanja proizvodno-tehnične osnove, družbene strukture in družbeno političnega sistema. Ljubljani pripada v tej borbi tudi danes posebno mesto. Saj je v njej osredotočeno vodstvo družbenih in družbenopolitičnih organizacij.“

Tu je naš osnovni, znanstveni in kulturni potencial, tu so glavne strokovne in druge družbene službe in institucije ter glavni poslovni in še posebej finančni centri vseh gospodarskih dejavnosti in področij. To predstavlja za Ljubljano velikansko prednost, zato pa tudi nič manjšo obveznost in odgovornost. V pogojih neposredne demokracije in socialističnega samoupravljanja je vloga Ljubljanec kot žarišča in središča nacionalnega, družbenega in političnega razvoja Slovenije, v bitkah v današnjih mednarodnih okoliščinah za naš nacionalni obstoj in našo dejansko enakopravnost, v uveljavljanju ciljev našega družbenega in nacionalnega razvoja, prav tako odgovorna kot je bila v času narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije. Tudi danes mora Ljubljana utripati skladno z naporji, uspehi in razvojem celotne samoupravne socialistične Slovenije in Jugoslavije in vsega naprednega človeštva.“

Pri športnih tekmah in pri obhodu Ljubljanec po partizanskih poteh so sodelovali tudi zastopniki Slovenske mladine na Koroškem.

Vlada pričela z izvajanjem svojega programa

Komaj 14 dni po svojem nastopu je zvezna vlada zadnji teden že pričela z izvajanjem svojega programa. Tako je sklenila, da predloži parlamentu osnutek novele, ki naj zboljša pravno stanje nezakonskega otroka v kolikor se tiče preživninskih zahtev do izvenzakonskega očeta, pod gotovimi pogoji tudi pravice dedovanja po takem očetu. Po drugi strani pa upošteva ta novela tudi nova znanstvena dognanja pri izključitvi izvenzakonskega očetovstva.

Druge novice, ki jo je vlada predložila parlamentu in sklepanje pa vsebuje novo ureditev premoženjskega prava in zakonitega prava o dedovanju zakoncev. Z njo naj bi se odpravilo sedanje načelo,

da se smatra, da je celotni prirastek premoženja med obstojem zakona le plod moževega dela, žena pa je morala šele dokazati, da je tudi ona doprinesla svoje k povečanju premoženja. Nova novela pa odpravlja to diskriminacijo žene in bo veljalo v bodoče, da sta med zakonom prispevala k povečanju premoženja oba zakonca enako, ne glede na to, ali je žena tudi zaposlena ali ne. Prav tako naj bi imela v bodoče zakonca pri dedovanju tudi pravico do nujnostnega deleža, kar do sedaj v zakonu ni bilo določeno. O obeh zakonskih osnutkih bo parlament sklepal verjetno še tekom tega meseca.

Končno je vlada formirala posebno komisijo strokovnjakov in politikov, ki ima nalogo, da pripravi zakon, po katerem bo od 1. januarja 1971 znižana vojaška službena obveznost na šest mesecev.

Nevarna zaostritev položaja na Srednjem vzhodu

Minuli torek so na ozemlje južnega Libanona vdrle močne izraelske pehotne in tankovske enote. Predvsem je to ozemlje več dni obstreljevalo izraelsko topništvo in letalstvo. Izraelci so svoj napad opravičili kot povračilo za čedalje večjo aktivnost palestinskih komandosov, ki so v zadnjih štiridesetih dneh izvedli nad 60 diverzantskih akcij na izraelsko ozemlje.

Ze konec preteklega tedna so Izraelci pričeli s topništvom in letalstvom obstreljevati libanonsko ozemlje blizu tromeje med Libanom, Sirijo in Izraelom. Tu so prekoračile mejo izraelske vojaške sile, ki so po oceni opazovalcev šteje nad 2000 vojakov in 100 tankov. Izraelske enote naj bi očistile področje južnega Libanona okoli gore Hermona oporišč palestinskih komandosov, ki so v zadnjem času čedalje močneje ogrožali izraelska naselja ob meji.

Izraelska vojaška akcija je naletela na močan odpor palestinskih komandosov, katerim so se takoj pridružile enote libanonske redne vojske, pozneje pa še iraške in sirske čete. Po vojaških poročilih iz Libanona izraelskim vojaškim silam ni uspelo, da bi izpeljale operacijo, ki naj bi potekala pod geslom „poišči in uniči“ ter da je bila izraelska invazija že po nekaj kilometrih zaustavljena.

Se istega dne se je na zahtevo Li-

banona sestal varnostni svet OZN, ki je na posebni seji obravnaval pritožbo libanonske vlade. Varnostni svet je zavrnil predlog predstavnika Združenih držav Amerike, ki je zahteval zgolj ustavitev sovražnosti na libanonskem ozemlju ter na pobudo španskega predstavnika pozval Izrael, naj takoj umakne svoje čete z libanonskega ozemlja.

Ponoven primer izraelske agresije je izzval po svetu ostre obsodbe. V Beogradu je predstavnik za tisk dejal, da pomeni napad izraelskih oboroženih sil na libanonsko ozemlje ponovno agresijo Izraela na suvereno državo in namero, da bi razširili območje konfliktov na Srednjem vzhodu. Hkrati to potrjuje, da izraelska vlada ni pripravljena sprejeti mirolnih rešitev na temelju resolucije varnostnega sveta, temveč skuša svoje cilje doseči s silo, kar neizogibno pogloblja krizo in nevarno zaostre splošne razmere na Srednjem vzhodu.

ZVEZA SLOVENSkih ORGANIZACIJ NA KOROškEM
OB SODELOVANJU SLOVENSKE PROSVETNE ZVEZE

vabi vse koroške Slovence na

spominsko proslavo

25-letnice osvoboditve Avstrije in 15-letnice
podpisa Državne pogodbe

ki bo v nedeljo, dne 31. maja 1970 ob 14.30 uri v Domu
glasbe v Celovcu.

Na sporedu bodo slavnostni govor, recitacija in koncert
zdrženih mešanih in moških pevskih zborov Slovenske
prosvetne zveze.

membno — da so v bistvu ohranili veljavo tudi še danes.

Če torej ob petnajsti obletnici podpisa Državne pogodbe v pogledu na izvajanje člena 7 pribajamo do pasivne bilance, želimo kljub temu izraziti svoje upanje, da bo nova vlada končno pristopila k reševanju še odprtih vprašanj naše narodnostne skupnosti. To pa zato, ker je kancler dr. Kreisky že svoječasno kot zunanji minister pokazal razumevanje in je pred volitvami v intervjuju našemu listu izrecno poudaril, da mora tisti, ki želi dobro ravnanje z lastnimi manjšinami v inozemstvu, na primer z Južnimi Tiroinci, izpričati strpnost in razumevanje tudi napram

manjšinam v svoji deželi.

Izpričati razumevanje napram manjšini pa pomeni z dejanji uresničiti določila v njeno zaščito in zagotoviti njen nadaljnji obstoj in vsesplošni razvoj. Načelo, da je to mogoče samo v sporazumu in sodelovanju s prizadeto manjšino samo, je kancler dr. Kreisky vedno zagovarjal in ga tudi v praksi upošteval, ko je svoječasno uvedel redne kontaktne razgovore med predstavniki vlade in zastopniki manjšine. Po petnajstih letih veljavnosti Državne pogodbe zato upravičeno pričakujemo prav od njega obnovo in nadaljevanje takih razgovorov s ciljem končne znosne rešitve.

Koroško gospodarstvo v preteklem letu

Banka za Koroško je pred kratkim objavila svoje letno poročilo za leto 1969. V tem poročilu se zelo dobro zrcali razvoj koroškega gospodarstva in njegovo stanje na začetku leta 1970. V pravo luč ga vendar postavlja analiza Avstrijskega inštituta za gospodarsko raziskovanje, ki se bavi z regionalnim razvojem avstrijskega gospodarstva.

Iz poročila Banke za Koroško je mogoče povzeti, da je mednarodna konjunktura, ki je lani naraščala, vplivala tudi na koroško gospodarstvo. Tako je žagarska industrija lani dosegla doslej največji obseg eksportov. Na novi rekord je vplivalo predvsem dejstvo, da je na eni strani ponudba lesa iz vzhodnoevropskih dežel popustila, na drugi strani pa je Italija lani razvila izredno živahno gradbeno dejavnost. Od tega razvoja ni profitirala le žagarska industrija, marveč tudi koroško gospodarstvo. Cene hlodovine, ki so stagnirale od leta 1961 naprej, so lani vidno narasle. Zaradi tega se je lani posek lesa na Koroškem povečal za 14 odstotkov.

Poleg žagarske industrije in gozdarstva je imelo lani tudi kmetijstvo ugodno leto. Sistematična preusmeritev v proizvodnji od mleka na meso in od krušnega žita na koruzo mu ni le omogočila prilagoditev na pogoje trga, marveč mu je zagotovila tudi večje donose.

Podobno ugodno bilanco kažejo tudi podjetja lesnopredelovalne in papirne industrije, katerih delež na zunanji trgovini se je tekom minulega leta vidno povečal in za katerih izdelki je povpraševanje naraslo tudi na domačem trgu.

Koroško rudarstvo je v ugodnih mednarodnih pogojih svojo proizvodnjo in svoj promet lahko povečalo. To velja zlasti za magnezit, katerega industrija je lani zaradi mednarodne konjunktura v industriji jekla močno ekspandirala. Gradbeništvo se je opomoglo šele v pozni pomladi; impulze je dobilo tako od gradnje avtoceste med Celovcem in Beljakom kot od gradnje naftovoda Adria — Dunaj, proti koncu leta pa tudi od pričetka gradnje elektrarne Rožek — Št. Jakob v Rožu. Gradbeno dejavnost je pospešila tudi povpraševanje za izdelki koroške industrije gradbenega materiala in za iz-

delki industrije železa in jekla ter ostale kovinske industrije.

Ugoden je bil po poročilu Banke za Koroško tudi razvoj v koroški kemični industriji, v industriji obutve in v energetskem gospodarstvu, medtem ko je turistično gospodarstvo na splošno stagniralo in ni bilo v stanju slediti konjunkturi na ostalih področjih koroškega gospodarstva.

Poročilo, ki ga je o koroškem gospodarstvu leta 1969 dala Banka za Koroško, je optimistično. Ob vsem optimizmu pa ostane slej ko prej resnica, da Koroška v gospodarskem razvoju in dejavnosti še vedno zaostaja za ostalimi zveznimi deželami. To ponovno potrjuje analiza Avstrijskega inštituta za gospodarsko raziskovanje. Po tej analizi Koroška tudi lani ni dosegla gospodarske rasti drugih zveznih dežel. V tej primerjavi

ne zaostaja le za Salzburško, Predarlško in Dunajem, ki veljajo za najbolj razvite zvezne dežele Avstrije, marveč tudi za Zgornjo Avstrijo, Tirolsko, Nižjo Avstrijo in Štajersko. Celo še vedno precej agrarna Gradiščanska se je lani industrijsko in obrtno močneje razvijala od Koroške.

Vzroki tega zaostajanja Koroške ležijo jasno na dlani. Val industrializacije, ki ga je zvezna vlada pred desetimi leti sprožila na Gradiščanskem in po ostalih zveznih deželah, ki so tudi gospodarsko zaostale, kaže tam čedalje vidnejše sadove. Na Koroškem pa je ta val izostal, vsled česar koroško gospodarstvo čedalje težje drži korak z ostalimi zveznimi deželami. Privatni iniciativi in prizadevanjem deželne vlade je doslej manjkala naklonjenost in podpora s strani zvezne vlade. (bl)

Uspešno poslovno leto

pri Koroškem deželnem hipotečnem zavodu

Vodstvo deželnega hipotečnega zavoda je prejšnji teden podalo na fiskovni konferenci poročilo o poslovnem letu 1969. To poročilo je nedvomno zadovoljivo ter pričča o uspešnem poslovanju v minulem letu.

Med drugim je iz poročila razvidno, da je bilančna vsota zavoda znašala 2,7 milijarde šilingov, vloge so obsegale 1,07 milijarde, posojila in krediti 1,6 milijarde, emisijski obrok pa 1,4 milijarde šilingov.

Deželni hipotečni zavod je tudi v minulem letu upošteval pri dodelitvi posojil vse panoge gospodarstva, posebej pa so bile upoštewane občine, stanovanjske gradnje, kmetijstvo in tujski promet. Skupaj je bilo v minulem poslovnem letu dodeljenih 1763 novih posojil in kreditov v skupnem znesku 302 milijona šilingov; od tega okrog 55 milijonov šilingov za javne korporacije, 39 milijonov za pospeševanje stanovanjske gradnje, 81 milijonov za kmetijstvo in gradnjo tovornih poti, 50 milijonov za tujski promet in 14 milijonov šilingov za obrt.

V minulem poslovnem letu je bil zadovoljiv tudi razvoj vlog. Tako so se vloge na tekočem računu povečale za okroglo 113 milijonov šilingov, med tem ko so hranilne vloge narasle za kakih 15 milijonov. Celotni porast vlog je znašal okroglo 128 milijonov šilingov, kar pomeni v primerjavi s prejšnjim letom zvišanje za 13,6 odstotka. Tako je stanje vlog ob koncu leta 1969 prvič preseglo milijardo in znašalo 1,070 milijarde šilingov.

Bilančna vsota deželnega hipotečnega zavoda, ki je ob koncu minulega leta znašala 2,7 milijarde šilingov, se je tekom lanskega leta povečala za okroglo 317 milijonov šilingov, kar pomeni v primerjavi z letom 1968 zvišanje za 13,2 odstotka. Čiste ga dobička je zavod lani zabeležil 6,5 milijona šilingov, medtem ko je lastni kapital brez tihih rezerv znašal okroglo 100 milijonov šilingov.

Stroški za obratovanje hipotečnega zavoda so lani znašali okoli 13 milijonov šilingov; od tega je odpadlo na personalne stroške okroglo 10 milijonov in na stvarne stroške 3 milijone šilingov, medtem ko je zavod na davkih plačal lani 12,7 milijona šilingov.

Uspehi povojne izgradnje v Jugoslaviji

Po drugi svetovni vojni, ki je v Jugoslaviji zahtevala 1,7 milijona človeških življenj in je povzročila ogromno materialno škodo, so jugoslovanski narodi začeli z obnovo in izgradnjo svoje domovine. V petindvajsetih letih se je Jugoslavija iz nekdanje zaostale dežele spremenila v relativno razvito državo. O uspehih pri tem razvoju pričajo tudi naslednji podatki.

V primerjavi s predvojno Jugoslavijo se je industrijska proizvodnja od 100 odstotkov leta 1939 povečala do konca lanskega leta na 820 odstotkov. Največji porast je bil dosežen v Črni gori (na 4806 odstotkov), v Makedoniji (na 2556 odstotkov) ter Bosni in Hercegovini (na 917 odstotkov); v Srbiji se je indu-

strijska proizvodnja povečala na 833 odstotkov, na Hrvaškem na 723 odstotkov in v Sloveniji na 705 odstotkov; najmanjši porast so zabeležili na Kosovu (na 655 odstotkov) in v Vojvodini (na 556 odstotkov). Od posameznih industrijskih panog se je v primerjavi z letom 1939 največ povečala proizvodnja v elektroindustriji (na 14.285 odstotkov), v proizvodnji in predelavi nafte (na 6102 odstotkov), v kovinski industriji (na 1590 odstotkov), v nekovinski (na 2160 odstotkov), v kemični industriji (na 2742 odstotkov), v papirni (na 1482 odstotkov) in gumarski industriji (na 1025 odstotkov) ter v črni metalurgiji (na 1025 odstotkov).

Leta 1939 je bilo v Jugoslaviji 413 kinematografskih dvoran s skupno 132.000 sedeži. Sedaj je v Jugoslaviji 1720 kinematografov, ki imajo skupaj dobrih pol milijona sedežev. Največ kinematografov ima Srbija, namreč 680, najmanj pa Črna gora — 38, medtem ko jih je v Sloveniji 258 s skupno 75.000 sedeži.

Umrljivost otrok v prvem letu starosti je bilo vedno nekakšno merilo, kako je kje z zdravstvom in njegovo organizacijo. Pred vojno je bila ta številka v Jugoslaviji zelo visoka, vsaj petkrat nad današnjo. Lani je v Jugoslaviji umrlo v prvem letu starosti 27.040 otrok; največ — 8614 — v Srbiji, v Sloveniji pa le 664.

Od 9. do 17. maja v Ljubljani:

IX. sejem „Alpe-Adria“

V okviru slavnosti ob 25-letnici osvoboditve je bil v Ljubljani minulo soboto odprt tudi tradicionalni mednarodni sejem „Alpe-Adria“.

Otvoritve so se poleg številnih predstavnikov političnega in gospodarskega življenja Slovenije udeležili tudi mnogi zastopniki sosednjih dežel Koroške, Štajerske in Furlanije-Julijske krajine, prav tako pa člani diplomatskih oziroma konzularnih predstav-

v Jugoslaviji izhaja zdaj 24 dnevnikov, od tega jih izhaja 14 v srbohrvaščini (od tega 5 v cirilici), 3 v slovenščini, dva v makedonščini, po eden pa v albanskem, madžarskem in italijanskem jeziku — kot glasila narodnih manjšin. Največ dnevnikov izhaja v Beogradu (6) in Zagrebu (4), po dva pa v Ljubljani, Sarajevu, Skopju, Novem Sadu in na Reki.

Leta 1939 je imela Jugoslavija 185 ladij (na morju in na rekah), danes jih ima 355. Medtem ko se je število potniških ladij nekoliko zmanjšalo, je število tovornih ladij močno naraslo, in sicer od 96 na 235. Tankerjev pred vojno sploh niso imeli, danes pa jih imajo 26. Število potniških letal se je od 14 v letu 1939 povečalo na 26 v začetku lanskega leta. Pred vojno je omenjenih 14 letal vzdrževalo le 13 prog (nobene mednarodne) in je bilo leta 1939 prepeljanih 4875 potnikov; v letu 1968 so jugoslovanska letala vzdrževala 104 domačih in tujih prog ter prepeljala nekaj nad sto tisoč potnikov. Leta 1968 je z jugoslovanskih letališč vzletelo 26.800 letal. Leta 1939 je v jugoslovanska pristanišča priplulo 98.000 ladij in je blagovni promet v pristaniščih znašal 2,1 milijona ton; lani so našteali 120.000 ladij in zabeležili blagovni promet v obsegu 15 milijonov ton. Blagovni promet v pristaniščih na rekah pa se je dvignil od 3 na 13 milijonov ton.

di večje število podjetij iz drugih jugoslovanskih republik ter iz raznih evropskih in celo izvenevropskih držav. Tokrat sodeluje na sejmu namreč 256 razstavljalcev iz 12 držav. Poleg Jugoslavije, Avstrije in Italije oziroma njihovih obmejnih dežel so zastopana tudi podjetja iz Zahodne Nemčije, Belgije, Švedske, Danske, Švice, Španije in Lichtensteina ter celo iz Japonske in Amerike.

POŠIROKEM SVETU

WASHINGTON. — Nekdanji vodja ameriške delegacije na pariških pogajanjih o Vietnamu Harriman je kot predsednik političnega sveta demokratske stranke zelo ostro napadel politiko predsednika Nixona. Med drugim je Harriman izjavil, da „v Kambodži ni nobenega dojemljivega vojaškega uspeha, ki bi bil vreden tako strahotne cene, kakršno moramo plačevati doma in v tujini“. Nixonov sklep o pošiljanju čet v Kambodžo ter o obnovitvi bombardiranja Severnega Vietnama je Harriman označil za resno napako v oceni položaja. Posledice doma in v tujini so očitne, je poudaril Harriman, vendar Nixon še nadaljuje pot, ki bo še bolj razcepila Ameriko, izzvala ustavno krizo, poslabšala ameriške gospodarske probleme, večina ameriških prijateljev in zaveznikov na svetu pa bo podvomila v vodilno mesto Amerike. „Kakorkoli že,“ je ugotovil Harriman, „toda invazije čez kamboške meje ni mogoče razumeti drugače kot razširitev vojne; ta pustolovščina jasno dokazuje, da predsednik Nixon nima nobenega učinkovitega načrta za mir v Vietnamu.“

BONN. — Zahodna Nemčija se je letos prvič spominjala obletnice kapitulacije nacističnega režima. Kancler Brandt je v posebni deklaraciji pozval Nemce, naj ne pozabijo izkušnji iz preteklosti in naj jim pomeni zagotavljanje miru najvišji cilj političnega delovanja. Kakor predsednik republike Heinemann je tudi kancler Brandt kot eno izmed najpomembnejših nalog poudaril pomiritev z vzhodnoevropskimi državami.

TOKIO. — Komisija za raziskavo ameriških vojnih zločinov v Vietnamu je v svojem poročilu ugotovila, da so ameriška letala meseca aprila v 42 letih napadla južna področja Severnega Vietnama, ameriške ladje pa so streljale na vasi v severnem delu demilitarizirane cone, pri čemer je bilo prizadeto civilno prebivalstvo. Tudi nekdanji funkcionar ameriške agencije za mednarodni razvoj Rickenbach je izjavil, da ameriška letala v Laosu pri bombardiranju pogosto ne prizanašajo civilnemu prebivalstvu.

MOSKVA. — Sovjetska zveza je predlagala, naj bi na jubilejnem 25. zasedanju glavne skupščine OZN, ki bo letos jeseni, sprejeli tudi resolucijo o ukrepih za krepitev mednarodne varnosti.

LONDON. — Pri nedavnih občinskih volitvah v Angliji in Walesu je vladajoča laburistična stranka zabeležila prepričljivo zmago. Čeprav bi sedanji vladi potekel mandat šele spomladi 1971, ne izključuje možnosti, da bi prišlo do predčasne razpisa novih parlamentarnih volitev, ki bi morda bile že v juniju ali začetku julija letos.

IZMIR. — Turški predsednik Sunay, iranski šah Reza Pahlevi in pakistanski predsednik Jahija Kan so se s svojega sestanka v Izmiru obrnili na ameriškega predsednika Nixona in predsednika sovjetske vlade Kosigina s skupno poslanico o Srednjem vzhodu. Šefi treh držav nujno pozivajo Ameriko in Sovjetsko zvezo, naj bi arabsko-izraelski spor razpletli v skladu z resolucijo varnostnega sveta od 22. novembra 1967.

BEograd. — Ob 25-letnici zmage nad fašizmom je jugoslovanski predsednik Tito v izjavi za časopis „Front“ med drugim naglasil, da je zmaga nad fašizmom pokazala, da se lahko miroljubne sile v svetu, če se združijo in če jih vežejo enaki osnovni življenjski interesi, ne glede na ideološke ali druge razlike in razne preizkušnje, vselej učinkovito in uspešno postavijo po robu kakršnekoli nasilju. Agresivni načrti so tudi tokrat propadli zaradi trdne odločnosti narodov, da bodo branili svojo svobodo in neodvisnost. To je veliki nauk druge svetovne vojne in opozorilo vsem tistim, ki se še danes zatekajo k sili kot sredstvu za reševanje mednarodnih problemov.

DUNAJ. — Več sto avstrijskih in jugoslovanskih invalidov je s tako imenovanim „Sončnim vlakom“ štiri dni potovalo skozi Avstrijo, Švico, Lichtenstein in Jugoslavijo. Na svojih dobrih 2000 kilometrov dolgi vožnji se je vlak ustavil v več kot 40 krajih omenjenih dežel, kjer so bili potniki deležni prisrčnega sprejema. Ta človekoljubna akcija — kakor je na primer poudaril jugoslovanski veleposlanik na Dunaju Mitja Vošnjak — prispeva ne samo k zblizjevanju med ljudmi, temveč tudi h krepitevi prijateljskih odnosov med obema državama.

VATIKAN. — Več sto bolniških sester in strežnikov poliklinike katoliške univerze „Pri svetem srcu“ je na Petrovem trgu v Rimu protestiralo proti izkoriščanju. Na transparentu so nosili napis „Katoliška univerza je moralna ustanova, ki temelji na izkoriščanju in avtoritarnosti“.

Skupne železniške postaje med Avstrijo in Jugoslavijo

Da bi olajšali železniški obmejni promet, pripravljajo strokovnjaki avstrijskih in jugoslovanskih železnic gradnjo skupnih obmejnih železniških postaj. Na ta način hočejo preprečiti, da bi se morali vlaki zaradi obmejnih pregledov dvakrat ustavljati in tako po nepotrebnem zamujati čas, ki je v današnjem prometu posebno važen in dragocen.

Gradnja skupnih železniških postaj je predvidena na mejnem prehodu Špilje (Spielfeld) — Šentilj, to je na tako imenovani južni železnici med Mariborom in Gradcem, ter na mejnem prehodu Področica — Jesenice. Medtem ko nameravajo na južni železnici zgraditi skupno postajo na avstrijski strani — v Špilju, bo na karavanški prog nastala skupna postaja na jugoslovanski strani, torej na Jesenicah, kjer bodo zgradili skupno postajo za železniško in carinsko upravo obeh držav.

Kongres FUEV v Železnem

V glavnem mestu Gradišanske je v dneh od 6. do 9. maja zasedal 20. kongres Federalistične unije evropskih narodnostnih skupin (FUEV). O tej organizaciji smo v našem listu že večkrat pisali in tudi povedali, zakaj se Zveza slovenskih organizacij na Koroškem ni mogla odločiti za članstvo. Vsekakor zanimivo je, da je tudi letošnji kongres v tej smeri opozoril na marsikatero značilnost. Poleg vrste zanimivih referatov je razprava tekla predvsem o politični „liniji“ organizacije ter o pristojnostih funkcionarjev oz. forumov, kot sta glavni tajnik in prezidij. Prav tako je bila diskusija o vprašanju, kako pritegniti k zopetnemu sodelovanju razne romanske narodnostne skupine, ki so formalno sicer že včlanjene, vendar že nekaj let iz raznih razlogov ne sodelujejo več aktivno. Končno pa je bilo izrecno opozorjeno na očitno prevladovanje germanskih narodnostnih skupin (zlasti raznih nemških begunskih organizacij) v FUEV.

Udeležence kongresa sta pozdravila deželni glavnik dr. Theodor Kerry in deželni svetnik Hans Tinhof, ki je hkrati župan glavnega mesta Gradišanske. Deželni glavnik je menil, da je dežela rešila hrvaški in madžarski manjšinski problem ter ugotovil, da obe manjšini na Gradiščanskem prispevata svoje k posebnosti dežele. Posebej je naglasil, da so Hrvači vselej zavzemali odlična mesta v vodstvu dežele. Župan Tinhof pa je obžaloval, da se v deželi, kjer kmet pogosto govori dva ali celo tri jezike, mladina ne potruji več, da bi se učila hrvaškega ali madžarskega jezika. Izrazil je tudi upanje, da bo nekoč prišlo do odprtih mej v tem delu Avstrije. Za finančno pomoč, ki jo je FUEV prejela od dežele, se je zahvalil predsednik južnotiroolski senator dr. Friedl Volgger.

V zvezi s kongresom je treba omeniti predvsem dva referata. Univ. prof. Guy Heraud je govoril o evropskih manjšinah in federalizmu, ter se je tudi tokrat izkazal kot poznavatelj zgodovinskega razvoja in sedanjega položaja manjšin v Evropi. Orisal je njihovo stanje v raznih družbenih sistemih in nakazal, kako si zamišlja zadovoljivo rešitev manjšinske problematike v bodoči Evropi. V drugem referatu se je Hans Roland Jørgensen bavil s posledicami evropske

integracije za življenjske pogoje manjšin in z možnimi prispevki manjšin za sodelovanje v Evropi. Predavanje je bilo zamišljeno kot poročilo odbora FUEV, ki se bavi s problemi evropske integracije in manjšin. Jørgensen je v svojem referatu govoril tudi o načelu priznavanja k manjšini. Zastopnik NskS dr. Reginald Vospernik je v tej zve-

zi opozoril, da se morajo pred izvedbo priznavanja ustvariti s strani države oziroma večinskega naroda pogoji, ki tako priznavanje omogočajo. O tem, kdaj so taki pogoji dani, odloča manjšina sama, je dejal dr. Vospernik, ki je med diskusijo opozoril tudi na dobro ureditev manjšinske problematike v slovenskem Primorju.

Na kongresu je bilo veliko razpravljano o notranji ureditvi FUEV. Ostra debata se je razvila, ko je šlo za sprejem neke albanske begunske organizacije in je bila odločitev glede sprejema preložena do prihodnjega kongresa, medtem ko je bilo Hrvaško kulturno društvo na Gradiščanskem sprejeto kot asociiran član. Med drugimi sklepi je kongres naslovil na avstrijsko vlado resolucijo o čimprejšnji realizaciji lastnega poslopja za slovensko gimnazijo v Celovcu. Kongres se je zaključil z izletom po Gradiščanski ter so imeli udeleženci tudi priložnost spoznati tamkajšnjo hrvaško manjšino.

Bogat dveletni spored opere in baleta SNG v Ljubljani

Umetniški svet Opere in baleta Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani je pred nedavnim potrdil programski načrt za dve sezoni. Poleg stališč umetniškega vodstva so pri tem upoštevali tudi želje stalnih opernih obiskovalcev in tako poskrbeli res za bogat in pester spored, ki bo lahko zadovoljil potrebe, ki jih mora zadovoljiti ta umetniška ustanova.

Kakor vsako drugo gledališče, tako bo tudi ljubljanska Opera obnovila nekatere predstave, ki so že preizkušene in so privlačevale številno občinstvo v minulih sezonah. Tukaj je treba omeniti Verdijevega „Trubadurja“ in Puccinijevo „Tosco“, prav tako tudi Mascagnijevo „Cavallerio rusticano“, Leoncavallovo „Glumače“ in Verijevega „Othella“. Med manj znanimi deli bo na sporedu Henzejeva „Undina“ ali Egkova opera „Juan von Zarissa“, komično opero pa bo zastopala Mozartova „Figarova svatba“. Posebno doživljajo za ljubitelje opere pa bo nedvomno tudi Massenetov „Don Kihot“ z Ladjkom Korošcem kot Sančo Pansom.

Razumljivo bo upoštevana tudi slovenska operna umetnost, ki jo bodo predstavljala naslednja dela: Sotakovičeva opera „Katarina Izmajlova“, „Carska nevesta“ Rimskega Korsakova ter „Hovnaščina“ ali „Boris Godunov“ Modesta Musorgskega.

Med baletnimi stvaritvami velja posebej omeniti obnovitev čajkov-

skega baletov „Trnjulčica“ in Labodje jezero“, katerima se bo pridružil še Hačaturjanov „Spartak“ in baletni večer na glasbo Stravinskega; v okviru eksperimentalnega sporeda pa bo letos 1. julija v Križankah elektronski balet.

Na operni spored je bila sprejeta tudi še Strausova opera „Elektra“, med domačimi slovenskimi opernimi deli pa Kogojev „Črne maske“, medtem ko je med komičnimi operami treba navesti še Cipicijevega „Dunda Maroje“ ter Nicolaieva „Vesele žene windsorske“.

Na Južnem Tirolskem:

Dvojezična univerza naj bi zagotovila boljše medsebojno spoznavanje

Na Južnem Tirolskem se bavijo z zanimivim načrtom, namreč z ustanovitvijo dvojezične univerze. Zagovorniki take ustanove poudarjajo, da bi dvojezična univerza preprečila na eni strani izolacijo južnih Tirolcev, po drugi strani pa bi južnim Tirolcem in Italijanom omogočila boljše medsebojno spoznavanje, kar bi utrdilo odnose med Južno Tirolsko in Italijo.

V utemeljitvi tega načrta je med drugim rečeno, da ustanovitev dvojezične univerze na Južnem Tirolskem narekuje potreba, da bi moral vsak južnotiroolski izobraženec pismeno in ustno dobro obvladati italijansko, prav tako pa bi moral vsak italijanski izobraženec na Južnem Tirolskem obvladati nemški jezik.

Vsekakor zanimiv načrt in predvsem zanimivi argumenti, ki jih navajajo pobudniki. Bilo bi želeli, da bi taka miselnost počasi začela prodirati tudi na Koroško. Kajti pri nas o takem razumevanju potrebe po dvojezični vzgoji mladine trenutno še ne moremo govoriti — nasprotno: v naši deželi so na delu sile, ki bi hotele odpraviti še zadnje skromne ostanke dvojezičnega šolstva. Kljub temu pa ravno na Koroškem tako radi govorimo o združenju Evrope...

OBJAVA SLOVENSKE GIMNAZIJE

SPREJEMNI IZPITI na Državni gimnaziji za Slovence bodo v soboto, dne 11. julija 1970, s pričetkom ob 8. uri.

Sprejemni izpit za 1. razred obsega slovenščino, nemščino in računstvo; izprašuje se snov 4. šolske stopnje. Za vstop v višje razrede je potreben osebni razgovor z ravnateljem šole.

Prijave za sprejemne izpite lahko opravite osebno v šolski pisarni ali pa pismeno na naslov: Državna gimnazija za Slovence, 9020 Klagenfurt, Lerchenfeldstraße 22.

Za izpit je treba predložiti naslednje dokumente: 1. rojstni list, 2. dokaz avstrijskega državljanstva, 3. spričevalo 4. šolske stopnje ljudske šole. Popis učenca pošlje vodstvo ljudske šole neposredno na naslov ravnateljstva Državne gimnazije za Slovence.

Ravnatelj:

dr. Pavle Zablatnik

Tri sosedne dežele hočejo poglobiti znanstveno sodelovanje

V Železnem na Gradiščanskem so pred nedavnim podpisali preliminarni sporazum o poglobitvi znanstvenega in kulturnega sodelovanja treh sosednih dežel — Gradišanske, Slovenije in Madžarske. Sporazum bo začel veljati, ko ga bodo odobrili izvršni svet SR Slovenije, madžarski inštitut za kulturne stike z inozemstvom ter gradiščanska deželna vlada.

Na podlagi tega sporazuma bodo dosedanja srečanja zgodovinarjev treh sosednih dežel, ki jih je doslej prirejela Gradiščanska, spreminili v vsakoletni simpozij, ki ga bodo izmenoma organizirali v Avstriji, Jugoslaviji in Madžarski. Prvi simpozij naj bi prihodnje leto pripravili v Avstriji, leta 1972 bi bili na vrsti Madžari in leta 1973 bi bila gostiteljica Slovenija.

Osnovna želja podpisnikov tega sporazuma je ustvariti novo zgodovinsko sliko obmejnih območij treh sosednih dežel. Na simpozijih bodo zastopani predavatelji teh treh dežel, poleg tega pa nameravajo povabiti tudi druge evropske zgodovinarje, ki se bavijo s preteklostjo obdonavskih dežel.

Srečanja zgodovinarjev pa bodo organizirali tudi že letos, in sicer kulturnozgodovinski simpozij, ki bo od 6. do 11. julija v Mogersdorfu blizu avstrijsko-jugoslovanske meje. Tema tega zborovanja bo „Avstrija in južni Slovani“. Pričakujejo, da se bo zbralo okrog 80 zgodovinarjev iz vse Evrope.

KULTURNE DROBTINE

● V celovškem Domu umetnikov je bila v torek tradicionalna letna razstava Umetniškega društva za Koroško. Razstava, ki bo odprta do 31. maja (dnevno od 9. do 18. ure), nudi reprezentativen pregled ustvarjanja domačih umetnikov-članov društva v minulem letu.

● Medtem ko glasbene šole v Murški Soboti ter obeh Radgonah (avstrijski in jugoslovanski) že več let sodelujejo pri nastopih učencev na šolskih prireditvah, pa so lani na pobudo ravnatelja ljutomerske glasbene šole ustanovili tudi še pravi obmejni simfonični orkester. Ta brez dvoma nenavadni ansambel sestavlja 45 učiteljev in učencev višjih razredov glasbenih šol iz Radgone (Avstrija), Gornje Radgone (Jugoslavija), Murške Sobote in Ljutomora. Delovanje tega orkestra služi posredovanju kvalitetne glasbene kulture občinstvu na obeh straneh meje, hkrati pa prispevata tudi k zblizovanju obmejnega prebivalstva v duhu prijateljskega sodelovanja in miroljubnega sožitja.

● Na Dunaju bodo prihodnje leto od aprila do junija priredili razstavo del Oskarja Kokoschke, enega najzanimivejših slikarjev današnjega časa.

V a b i l o

Državna gimnazija za Slovence prirčno vabi na

Š O L S K O A K A D E M I J O

ki bo v nedeljo 7. junija 1970 ob 14.30 uri v Delavski zbornici (Arbeiterkammer) v Celovcu.

Ravnateljstvo

19 TONE SVETINA

UKANA

PRVA KNJIGA

Ta jih je hotel spustiti še bliže. Zdeli so se mu kot kratkočasne prikazni, ko so se fihotapili od drevesa do drevesa. Šele ko je prvi nekaj zaslutil, je dvignil orožje in pritisnil. Dolg, bobneč rafal je razklal sivino jutra. Spodaj je nekdo bolešno kriknil.

Nedaleč od Primoža je v zaklonu zarjul komandir Orlov:

„Ogenj!“

Rafal ga je zdramil, ko je dremal naslonjen na prsobran.

Toča nemških krogel iz pušk in mitraljezov je oškropila četo. Čez nekaj minut je prasketalo in rjavelo orožje po vsem položaju. Dum-dum krogle so fleskale v debela in grizle vejice, da so padale kot sneg na zemljo. Iz globače je bilo slišati surove krike povelj in stokanje ranjencev. Ker je bila obramba presilovita, so se Nemci umaknili. Spodaj, na širni planjavi, so se oglašali z jodlanjem kot nedeljki izletniki v gorah. Urejali so svoje razbite vrste.

Ano je mrzlo streslo in drevnela je od strahu. Spomnila se je Wolfa, pohotnih stotnikovih oči in njegovih vročih rok. Spodaj so gorski lovci! Kaj, če prodejo? Dala se bo ujeti. Wolf ji je govoril o štabu, ostala pa je v brigadi, Primož pa ji je pripovedoval le o pohodih, bojih, lakoti, prezebanju in spet o pohodih. Bala se je zanj, ko se je zlek-

njen kot vzmet dvigal in pošiljal kratke, ostre rafale na umikajoče.

Spodaj na sedlu so Nemci postavili minomete. Nekaj votlih pokov, in že so zaplahutale mine kot velike ptice in bobneče treskale po položajih. Lomilo se je drevje, zasipala jih je prst. Ni jim bilo žal, da so se čez noč vkopali. Komandir Orlov se je med žvižgajočim vriščem železnih drobcev s kurirjem priplazil v Primoževo gnezdo. Vedel je, da se bo nemški napad usmeril na greben, kjer sta bila Primož in Torkar s strojnica. Kmalu nato je kurir pripeljal pomoč — nekaj bombašev. Po minometalskem ognju so težki nemški mitraljezi strahovito mrcvarili drevje. Branilci grebena so čepeli zviti v svojih luknjah, le izvidnik je poročal, da se Nemci v majhnih kolonah ponovno prebijajo proti vrhu. Bataljonski kurir je pritekkel s prestreljeno roko. Kri je oblivala pismo, ki je zahtevalo, da držga za vsako ceno do noči. Nove kolone so prodirale brigadi za hrbet, bolnica v bližini je bila v nevarnosti. Pod njimi je rdeča raketa v drznem loku padla med drevje. Streljanje se je stišalo, čez nekaj trenutkov pa se je med moko drevje razlila rumena sončna svetloba in pokukala skozi oblake, ki so se kot valovi gnelli proti večerni strani neba.

Ana je mašila z dvojnim povojem razmrcvarjeno kurirjevo rano. Med prsti je začutila toplo kri. Medtem pa so Nemci z gromkim hura napadli položaje. Primož se je naslonil z vso težo na mitraljez. Strojnica je rjavela in čutil je hitre, močne udarce v ramo. Orlov se je dvignil z ročno granato v roki in rohnel: „Po njih, fantje! Z bombami po barabah hudičevih!“

Bombe so letele iz zaklonov kakor sadje, kadar močno potreseš drevo. Gorski lovci so se morali umakniti. Za seboj so vlekli ranjene in mrtve. Dokler niso bili na varnem, so svoj umik morali čistiti z ognjem. Primož je hotel poklicati pomočnika, naj bi mu dal nov redenik. Janez se ni oglašil.

Ležal je negiben ob njegovih nogah. Oči je imel široko razprte. Kri se mu je pcedila s čela čez lice in vrat. V roki je držal pas nabojev, ki ga je potegnil iz škatle.

Primož se je nagnil nadenj, dvignil roko in jo spustil. Težko je padla na mokra, ilovnata tla. „Mrtev,“ je dejal osuplo in tema mu je napolnila oči. „Kaj naj porečem Travnikarju in mami? Vsakokrat ko smo bili tam, mi je naročila, naj ga varujem.“

Zdaj so Nemci poizkusili z napadom pri drugih bataljonih. Bobnenje topov se je razlegalo tudi v daljavah proti morju, kjer so se borile brigade triglavske in goriške divizije.

Popoldne so pokopali Travnikarjevega Janeza. Zagrebli so ga pod drevo, nedaleč za mitralješkim gnezdom. Smrt ga je našla nekaj ur hoda od doma. Od njega se je poslovil samo vod, ki se je držal na grebenu. Odsel je od njih tako tiho in neopazno, kakor je prišel mednje. Prebil je med njimi le mesec dni. Primož mu je skopal grob. Dvignil ga je v naročje in ga odnesel k jami kot otroka. Prst je bila mokra, ilovnata, jama plitva. Položil ga je vanjo. Navivni, skoraj otroški nasmeh mu je ostal na licu. Le lesk v očeh je osteklenel. Ani so se ulile solze. Stali so moiče okoli jame. Komandir Orlov je snel kapo in vrgel grudo prsti na njegove prsi. „Janez, naj ti bo lahka zemlja!“ je izdaval. Primož ga je zagrebel in razšli so se po položaju.

Bilo je že pozno popoldne, pa še ni bilo kosila. Primož in Ana sta ležala v okopu. Primoža je Janezova smrt potrla. Kazal ji je nožek, ki mu je ostal za spomin. „To je bil Travnikarjev najmlajši. Pet bratov je bilo v hosti, ostali so le še trije. Kadar bomo šli na Jelovico, te bom peljal k njim. Kako sta nas gostila njegov stari in mati, kako so nam postregli! Mati je jokala na pragu, ko je odhajal z nami, kot bi slutila, da se ne bo vrnil. Ti ne veš, kako me je prosil, da je včasih z mitraljezom ustrelil po

Po posredovanju Slovenske prosvetne zveze bodo slovenski umetniški film

SAMORASTNIKI

in barvni film o ziliškem štehanju predvajali še v naslednjih krajih:

● v soboto 16. maja ob 20. uri na Radišah v dvorani pri cerkvi

● v nedeljo 17. maja ob 13.30 uri popoldne v farni dvorani v Selah (ta predstava je v organizaciji Slovenskega filmskega kluba)

in ob 20. uri pri Miklavžu v Bilčovsu

Ljubitelji slovenske filmske umetnosti prisrčno vabljeno!

Slovenski lutkovni oder vabi na predstavo lutkovne igre

HUDBOJNI GRAŠČAK

ki bo na binkoštni ponedeljek s pričetkom ob 11.30 uri v farni dvorani v Železni Kapli in ob 15.00 uri popoldne pri Razstočniku v Lepeni.

Obilo udeležbe, zlasti mladine pričakujejo igralci

Slovensko prosvetno društvo „Zarja“ v Železni Kapli vabi na

PEVSKI KONCERT

ki bo v soboto, dne 23. maja 1970 ob 20. uri v dvorani Glavne šole v Železni Kapli. Nastopa pevski zbor „Emil Adamič“ iz Ljubljane, ki bo pod vodstvom prof. Branka Rajšterja izvajal slovenske narodne in umetne pesmi. Ljubitelji zborovske glasbe prisrčno vabljeno!

Društveni odbor

Globasnica

V sredo 6. maja so izvoljeni občinski mandatariji volili v Globasnici župana. Socialistična stranka je kot najmočnejša stranka v občini stavila župana, ker so vse ostale frakcije obdržale svoje glasove zase. Tako je Sadjak Albert kot nosilec socialistične liste postal novi župan občine Globasnica, njegov namestnik pa Gregorič Alojz, ki je kandidiral na krščansko demokratski listi. Iz predvolilne kampanje je bilo razvidno, da imata obe stranki podoben program in zato verjetno tudi sodelovanje ne bo oteženo.

Materinski dan v Bilčovsu

Zadnje nedelje smo tudi v Bilčovsu obhajali materinski dan. Začelo se je že zjutraj z mašo, popoldne pa je zveza vojnih žrtev (Kriegsopferverband) povabila žene in vdove, ki so v prvi in drugi svetovni vojni izgubile svoje moške ali sinove, na kosilo v gostilno pri Miklavžu. Šolarji 4. razreda ljudske šole so zbrane žene počastili z deklamacijami. Tudi naš novo izvoljeni župan Hanzi Ogris je slavljencem spregovoril ter jih pozdravil v imenu občine in se jim prav po domače zahvalil za žrtve, ki so jih doprinesle za domovino. Zagotovil jim je, da se bo v vsakem oziru s strani zveze vojnih žrtev kakor tudi s strani občine zanje skrbelo in da so za njihove morebitne težave zlasti pri občini široko odprta vrata.

Popoldne pa je bilo pri Miklavžu spet živahno zbirališče številnih otrok, ki so prišli na prireditev Slovenskega prosvetnega društva „Bilka“, da svojim mamicam v pesmi, igri in deklamacijah čestitajo za praznik. Proslava je bila ob 14.30 popoldne in — ker je za to prireditev vedno premalo prostora — še zvečer ob 20. uri. Zbrane matere in vse, ki so dvorano obakrat napolnili do zadnjega kotička, je pozdravil predsednik društva Peter Sitter. Nato je dijakinja 4. razreda slovenske gimnazije Rina Ogris v imenu mladih pevcev, igralcev in deklamatorjev pozdravila vse navzoče mame ter jim zaželela prijetno zabavo.

Najprej so nastopili šolarji 4. razreda domače ljudske šole in pod vodstvom učiteljice Milke Moharjeve zelo ubrano zapeli več pesmi v obeh deželnih jezikih, ki so jim dodali še dve pesmi v angleščini. Tako smo videli, kaj pomeni za mladino dobra učiteljica. Za pevskim zborom so nastopili številni deklamatorji (38) in od malih do velikih res prisrčno izpovedali ljubezen in spoštovanje našim mamicam. Potem je spregovoril naš domači župnik Kasil in poudaril poslanstvo matere, ki v veliki meri daje svojim otrokom in družini vodilo za vse življenje. Nato sta bili na sporedu dve igrici; prvo so uprizorili fantje šolarji, drugo pa dekleta-šolarke. Mladi igralci so tako izvrstno igrali, da smo se kar čudili dovršenemu podajanju vlog in kar ne najdemo pravih besed za pohvalo, ki jo zaslužijo. Zato je naša prisrčna želja, da se fantje in dekleta, ki ste nastopali, učite naprej in se urite v odrski umetnosti; ne pozabite, kako ponosne so bile vaše mame, ki ste jih s svojim nastopom ganili do solz. Za zaključek pa je še društveni trio zaigral zbranim materam nekaj veseljih viž za kar se mu iskreno zahvaljujemo.

Tako smo v Bilčovsu dostojno proslavili dan naših mamic, kar s svojim neutrudnim delom v družini in s skrbjo za pravo vzgojo svojih otrok tudi v polni meri zaslužijo.

Volitev župana v Selah

V soboto 9. maja se je novoizvoljeni občinski svet zbral na prvi seji, da v navzočnosti okrajnega glavarja dvornega svetnika dr. Marka izvoli župana. Z glasovi šestih občinskih zastopnikov SPO in edinega zastopnika OVP je bil ponovno izvoljen šolski upravitelj Herman Velik, medtem ko sta zastopnika Krščanske demokratske stranke glasovala proti njemu.

Ponovno izvoljeni župan Velik se je v kratkem govoru zahvalil za zupanje ter naglasil, da je treba napraviti konec volilnemu boju in v sodelovanju celotnega občinskega sveta zastaviti sile v korist vseh občanov. Okrajni glavar pa je opozoril na dosedanje uspešno delo selskega občinskega odbora pod vodstvom župana Velika, kateremu je čestital k ponovni izvolitvi.

Kot razveseljiv uspeh letošnjih občinskih volitev v Selah je treba navesti, da je bil na socialistični listi na 6. mestu izvoljen Jurij Mak, p. d. Špičjakov. Uživa splošen u-

gled tako kot predsednik domačega slovenskega prosvetnega društva „Košuta“ kakor še posebej med svojimi poklicnimi tovariši, saj je sindikalni vodja in predsednik obratnega sveta vseh humperških gozdnih delavcev ter že drugo dobo zbornični svetnik v zbornici kmetijskih delavcev; poleg tega je tudi član nadzornega odbora Slovenske prosvetne zveze.

Manj razveseljivo je, da na listi Krščanske demokratske stranke ni bil več izvoljen dolgoletni občinski odbornik Mirko Oraže, p. d. Spodnji Jugov. Pri zadnjih volitvah je bil še prvi kandidat na slovenski listi, toda tokrat ga je „mladinski parlament“ prav na krščansko-demokratski način zrinil na tretje mesto, ker so duhovni očelje te liste očitno računali, da ob svoji svetovnonazorski ožini in nestrpni volilni propagandi tretjega odbornika ne bodo več dobili. Svojo nastojnost pa so dovolj jasno izpričali tudi pri volitvi župana.

PARTIZANSKA GROBIŠČA NA KOROŠKEM

Golovica — Wölfnitz

Na Svojnjski planini, približno šestnajst kilometrov severozahodno od Grebinja leži vas Golovica — Wölfnitz, katero sestavlja le nekaj hiš, ki stoje okoli cerkvice. To naselje leži 1200 metrov nad morjem; ostale opuščene kmetije, ki so raztrešene po pobočjih te planine, so laste veleposestnikov. Na skromnem pokopališču okoli te cerkve so pokopani štirje partizani.

Vse do leta 1966, ko je Zveza koroških partizanov na tem pokopališču odkrila spominsko ploščo padlim partizanom, so grudo v kateri počivajo trupla teh borcev za svobodo negovali in jo tudi danes negujejo domačini, ki so izključno nemškogovoreči deželani.

Na tem pokopališču počivata Albin Planinšek, rojen 27. 2. 1910 in Katarina Golob, rojena 27. 4. 1927. Prvi je bil doma iz Luč v Savinjski dolini in je med vojno bil zaposlen pri Kordežu v Beli, od koder je šel v partizane in padel 27. 4. 1945 v bližini Golovice. Katarina Golob je padla 18. 4. 1945, doma pa je bila v Beli nad Železno Kaplo. Isti dan kot Planinšek sta padli tudi partizanki poljakinja Anka in nepoznana Rusinja, ki na tem pokopališču počivata skupno z domačimi junaki.

Posvetilo pokojnim borcem, ki je v obeh deželnih jezikih vklepano v spominsko ploščo, se glasi: V čast in spomin padlim partizanom, ki so darovali svoja mlada življenja za osvoboditev Avstrije in vseh zaslužjenih narodov.

KOT ŽRTVE SO PADLI V BORBI ZA NASI!

Radiše

V nedeljo 10. maja je naše prosvetno društvo imelo v gosteh igralško skupino kulturno umetniškega društva „Jože Papler“ iz Besnice pri Kranju, ki je na našem odru uprizorila Finžgarjevo dramo „Razvalina življenja“. S tem gostovanjem so prijatelji iz Besnice vrnili obisk našemu društvu, ki je s svojim pevskim zborom lani nastopilo v Besnici.

Pred pričetkom predstave je goste s svojo pesmijo pozdravil domači društveni pevski zbor in pod vodstvom Šimeja Wrulicha zapel Prešernovo Zdravljico. Nato je spregovoril učitelj Tomi Ogris in v svojih pozdravnih besedah naglasil, da so meje danes le še formalna zadeva in nas nič več ne ločijo. Za njim je povzel besedo predsednik gostujočega društva Lojze Eržen in poudaril, da je danes bratska povezanost med matičnim narodom in manjšino na Koroškem tem lažja, ker so tudi najvišji predstavniki na obeh straneh zainteresirani na tesnem sodelovanju med obema državama. Po pozdravnih govorih so si predstavniki obeh društev izmenjali spominska darila.

Igralci gostujočega društva so občinstvu nudili edinstven kulturni užitek, saj so posamezne vloge mojstrsko podajali. Na odru je zaživelo pristno življenje, pokazala se je največja človeška slabost — sla po denarju in zato je moralo mlado dekletu žrtvovati svojo pravo ljubezen ter stopiti v zakon s človekom, ki ga ni izbralo samo, temveč ga ji je prav zaradi večanja imetja vsilil lastni oče. Igralcem iz Besnice iskreno čestitamo k odličnemu igranju.

Ker je v nedeljo bil materinski dan, so nastopili tudi naši najmlajši, da svojim materam izkažejo spoštovanje in ljubezen. V ta namen pripravljene pesmi so prav korajžno recitali.

Ob koncu prireditve se je igralcem iz Besnice zahvalil Janko Tolmajer in dejal, da je bila ta prireditev lepo darilo vsem navzočim materam, ki prav ta dan obhajajo svoj praznik. Polna dvorana obiskovalcev pa je dokaz, da naše matere s svojimi otroki še govorijo materino besedo. Po prireditvi smo goste iz Besnice povabili k Mežnarju, kjer jih je naše društvo pogostilo. Pevci domačega društva in naš „Gorski trio“ pa so poskrbeli za dobro razpoloženje in veselo družabnost.

Ob slovesu smo si prijateljsko segli v roke z željo, da bi se kmalu spet videli.

Ravne

V torek 12. maja so v študijski knjižnici na Ravnah odprli likovno razstavo, na kateri razstavljajo Jože Svetina, Danilo Plevnik, Franc Boštjan in Ernst Arbeitstein iz Pliberka.

Ernst Arbeitstein, ki to pot že drugič razstavlja v Sloveniji, se v svojih delih vživlja v naravo in kmečko delo, izraženo na osebni ekspresionističen način. Nekatera njegovih slik kažejo širše dimenzije, v njih se Arbeitstein sooča z ljudmi brez šminke in vse do vprašanja smrti.

Razstava bo odprta do 18. maja in našim bralcem priporočamo, da si jo ogledajo.

Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA —

Nemcih. Dal sem mu ga, da je prevrnil mulo z bacačem. Tega ni mogel pozabiti. Miže mi je razstavil in sestavil šarcar. Njemu sem ga namenil, če bi padel. To je tretji pomočnik, ki je padel ob meni,“ je dejal Primož suho in se zastrel skozi zverženo vejevje proti goram, kjer je sivina mrzlo legala na temena in jih utapljal v praznino.

„Primož, ne govori mi tega! Ne plaši me! Tako tesno mi je!“ Grabila ga je za roko vsa potna, kot bi iskala pomoči.

Primož pa je govoril naprej, kot bi je ne slišal, kot bi se pogovarjal z zemljo ali grozečim nebom. „Samemu sebi človek ne more lagati. Slutnjo smrti nosim v sebi. Spremlja me kakor senca, ki ji ne moreš ubežati.“ Ob tej misli mu je postalo tesno in počutil se je osamljenega. Groza mu je objela dušo. Po nebu pa so se v medvedjem plesu gnetli oblaki snegonosci in zasipali gorovje z redkimi sneženimi kosmi.

„Primož, prosim te, ne govori tako!“ ga je prosila s trepetajočim, obupanim glasom.

Sam sem. Moram pasti. Nikogar nimam, da bi potočil solzo za mano. Preveč sovrašliva nosim v sebi. V breme sem sebi in drugim. Lepo je umreti in pasti utrjen v naročje zemlje kot materi v objem. Kot pada listje z dreves,“ je mrmljal sam s seboj, bled in prepaden.

„Primož!“ Imela je solze v očeh. „Ne razumem te, zakaj to govoriš. Povej mi, morda ti bo odleglo!“

Obrnil se je k njej in se zagledal v njene velike oči, bleščeče in mokre kot dva neznanca, tuja svetova. „Kakor puščica je, ki se zalomi v telesu in se zaraste. Od takrat ko so pobili moje, čutim, da me mora nekoč ujeti smrt. Hladno, spolzko tipa okoli mene. Sem kot slepec, ki so ga prignali v ozek hodnik brez izhoda. Beži, toda ubežati ne more. Ne drži se me! Pusti me, da se sam utopim v žalost!“

Nihče me ne more rešiti. Nihče pomagati. Nikamor se ne morem umakniti. Samo čakati.“

„Primož,“ držala ga je za roko. „Ne govori tako!“ Solze so ji vrele iz oči in ji tekle po licih. Tresla jo je vročica in groza jo je mrtvila. Ni našla tolažbe zanj. Nena doma se ji je svet razodel v drugačni luči, kot ga je bila vajena gledati. Dvom jo je nagrizel kot ostuden pajek. Molk žalosti ju je zagrnil. Ona je drhtela ob njem, njegove misli pa so se razkropile po vihnarnem nebu. Z oblaki snegonosci je odtavala slutnja, kot je prišla, in z njo tudi žalost. Minilo ga je kakor vselej. Njene solze, ki jih je čutil na svojih rokah, so gasile bolečino in preganjale njegovo samotnost. Toplo čustvo ljubezni do nje se je zganilo. Ob njej se je spomnil, da ni sam, da po grebenu ležijo ljudje z istimi težavami in z istim upanjem v srcu. Potem mu je bilo laže. Moral ji je še nekaj povedati.

„Ne razumem samega sebe. Ne vem, zakaj sem ti ta govoril. Bilo je smešno. Fazan bi dejal, da vnašam demoralizacijo v vojsko. Komisar, da širim mistiko. Kaj moram če me spremlja ta čudni občutek? Večkrat ga doživljam pred napadi. Morda tudi zato tako hlepim po ubijanju. Mogoče je tudi to napak, da se počutim potešenega, kadar jih vidim oblite s krvjo. Padajoče, s široko razprtimi rokami, ko objemajo smrt, ki so jo namenili nam. Potem vedno sanjam o očetu in svojih, in nisem sam. Oče, ki se mi prikazuje v sanjah, se mi smehlja. Delam le to, kar me žene, da moram. Zato mislim, da imam prav. Ali se zlo ubija z zlom? Ne vem, o tem si nisem na jasnem.“

„Primož,“ je dejala preseče in ga prijela za roko.

V njegovih očeh se je zgubljal obup ob njenem pogledu, ki je kakor sončni žarek posvetil v temo.

„Preveč misliš o sebi. Ne misli na to! Vsakemu izmed nas je včasih težko pri srcu. Preveč si doživel za svojo

mladost. Vse bo minilo, prebolel boš in premagal, in potem boš močnejši.“

„Ana, prav imaš,“ se ji je hvaležno nasmehnil z očmi in nadaljeval:

„Da, vse bo minilo. To je vse, kar nam ostane. Ti me pomirjaš. Nekaj svetlega si prinesla v moje življenje. Nekaj novega, kar me vedri in mi pravi, da je živeti lepo tudi sredi grobov in ruševin. Ko so moje pobili, se mi je zdelo, da sem izgubil vero v človeka, zaupanje v pamet in smisel za dobroto.“

„Meni pa se zdi, da jo dobivam ob tebi. Ob vas vseh, ko vas gledam, poslušam in hodim z vami,“ mu je dejala. Zamolčala pa je, da je razdvojena, da jo duši občutje tesnobe. Njena preteklost se ji je razodela kot neznanost breme in njena prihodnost je vstajala kot grozeča nejasnost.

Na vzhodu je temnelo nebo. Na zahodu pa je ozka črta ločnica med gorami in nebom zažarela in pordecila sivino oblakov. Mrak je padel na zemljo in bojni hrup je potihnil. Redki topovski strelji so bili samotni kriki umirajoče svetlobe. Nemci in partizani so se pripravljali na nočni spopad. Po grebenu je pitek kurir in jih zmotil. Vodnik Keča, velik, okoren Bosanec, se je pretegnil v jarku. Zbudilo ga je, in jezilo se je, ker je sanjal o ovcah v svojih gorah in o toplem ognju.

„Pripravite se na odhod! Stroga tišina,“ je šlo povelje od moža do moža. Šum med drevjem in pokanje vej pod nogami jim je naznanilo, da se bataljon umika.

Tudi Ana in Primož sta se pripravila. Peter je prišel do nje in jo vprašal, kako je z zdravjem. Potočila mu je, da je bolna, in se mu nasmehnila. Spremenil se je. Titovka mu je pristajala boljše, kot klobuk. Tudi vedrina mu še ni splahnela z obraza, čeprav so se mu pod očmi risale gube skrbi, ki jim nihče, kogar povoha fronta, ne uide. Gube, ki v nekaj mesecih napravijo iz dečkov možje!



Zgodba o mamici Ščinkavki

Bilo je v maju. Drevje je cvetelo in ptički so zapeli svoje najlepše pesmice. Z njimi je prepeval tudi pomladni veter, pelo je sonce na bleščečem nebu in okrogli sivi oblaki, ki so se igrali ringaraja.

Ščinkavka se je pogugavala na dišeči veji. Od nekod, morda iz pomladnega vetra se je prikrdel vanjo čuden, prijeten nemir, čisto nov in nepoznan. Bila je namreč še mlada ptička. Komaj leto dni ji je bilo.

Potem je ugledala na sosednji veji Ščinkavčka. Bil je najlepši ptiček, kar jih je videla kdajkoli. Gledal jo je prijazno in hrepeneče in Ščinkavki je poskočil srček in ji zabrnol kot drobna, pojoča struna.

Spogledala sta se in se nasmehnili drug drugemu. Potem sta odletela visoko, prav do okroglih, sivih oblakov in zaplesala z njimi ringaraja.

Prišel je junij. Ščinkavček in Ščinkavka sta si sezidala majhno, okroglo gnezdo med vejami prijaznega grmičevja. Ščinkavka je znesla vanj tri bela jajčka in brž sedla nanje. „Da bi se le srečno izvalili vsi otroci,“ jo je skrbelo. Zelo si je namreč želela postati mamica in hotela je imeti mnogo otrok.

Se spati si ni upala ponoči. Bala se je, da ji ne bi zdrsnilo katero izmed jajčk izpod topllega puha in bi se otročiček v njem prehladil.

Potem so se nekega večera naposled izvalili otroci. Bili so kričavi in nenasitni. Očka in mamica sta se mučila od jutra do pozne noči, da so bili siti — in nase sta često pozabila.

Prišel je julij in sonce je pozajtrkovalo iznad travnikov meglo že navsezgodaj zjutraj. Enega tistih dni se Ščinkavček ni več vrnil domov. Ko je kopal iz zemlje črva, je počilo. In hudobna, skušana glava si ga je stlačila za srnjco.

Ščinkavka je ostala sama. Sama? Kje neki! Tu so bili še trije rumeni kljunčki in tri prijazne glavice z lačnimi očmi. Njeni otroci.

Poprijela je za dva. Skorajda ni več vedela za spanje. In tudi jesti si je upala le poredkoma, da ne bi ostalo premalo za otroke.

Otroci so rasli. Iz goličev so se izpremenili v okrogle, puhaste kepice, pognale so jim perutičke. Prešerno so žlobudrali, se prepirali in si pripovedovali zgodbe.

Potem jih je Ščinkavka naučila peti. Vsako jutro in vsak večer so posedli na široko vejo tik ob gnezdu in zapeli. Prvo pesmico soncu, drugo vetru in tretjo okroglim, sivim oblakom, ki so se igrali ringaraja. In ob koncu vsak večer še eno za očka. To so zapeli še posebno lepo in glasno. „Da nas bo slišal tudi, če je odletel kam daleč,“ so ščebetali otroci. Ščinkavka pa se je brž obrnila v stran, da ji ne bi videli solze v očeh.

Napočil je dan, ko so se pričeli učiti letenja. Kar dobro je šlo in tistega dne je rekla mamica: „Popoldne odletimo na prvi izlet!“ „Kam?“ so veselo zavpili otroci. „No, seveda ne prav daleč,“ se je nasmehnila Ščinkavka,

„le do hrastove veje onstran poti. Dlje vas perutičke še ne bi nesle!“ Potem je brž odletela, da jim poišče kosilo.

Ko se je čez uro vračala domov, je bilo okrog domka čudno tiho. „Pa menda vendar moji ptički ne spijo!“ se je nasmehnila — in previdno sedla na rob gnezda. Tedaj je vztrepetala:

Gnezdo je prazno. V hipu je ugasnilo sonce, prijazni veter je zarohnel kot divji, hudoben orkan in sivi oblaki se niso več igrali ringaraja.

Zamajala se je sem in tja in za hip se ji je zazdelo, da bo brez moči omahnila v prepred pod seboj. Potem je zbrala vse moči, ki jih je še premogla in si zašepetala: „Oh, saj niso daleč, le na potep so se odpravili kar na lastno pest.“ Seveda! na potep so se odpravili! Kako da ni pomislila na to že poprej? Se enkrat je rekla to, — in še enkrat, — in zdaj je že za trdno verjela, da je res tako. Sonce je bilo spet bleščeče in toplo in orkan se je porazgubil med gozdovi.

„Brž,“ je pomislila, „naloviti moram še mnogo črvičkov in semen, otroci se bodo vrnili utrujeni in hudo lačni!“ Skoraj do vrha je napolnila gnezdece z večerjo, potem pa je sedla na rob in čakala.

Čakala je do večera. Zvečer jih je odletela iskat. Prebrskala je vse grmovje daleč naokrog in pretaknila vsako vejo, na katero bi se utegnili zateči. Pričela jih je klicati. Vračal se je samo odmev.

Fantki in punčke

Na travniku spodaj ob potoku so se pozabavali na tenkih vratovih zvončki. Hudomušen veter jih je včasih kar preveč pretresel. Široko so se smejali in klicali čebelice.

„Veš, kaj! Teciva v reber! Tam sva lani ob robu gozda nabirala lešnike. Poglejva, koliko jih bo letosi!“ je zaklical mali Peter.

„Zdaj še ni lešnikov, zdaj ne boš ničesar videl, saj je v grapi in gozdu še sneg,“ mu je ugovarjala Marjanca.

„O ja! Boš videla!“ Hitela sta po rebri navzgor in široko odpirala oči, da bi jima kaj ne ušlo v tem novem dnevu. Že sta stala pred lesko.

„Glej! Fantki so se že vsi rumeno oblekli in z vetrom se

igrajo! Poglejva, če so se že tudi punčke zbudile!“ se je Peter motal okrog leske.

„Fantki in punčke! Kje jih vidiš!“

„Da fantki in punčke! Tako mi je rekla mama. Fantki imajo dolge rumene hlače, punčke pa rdeča krilca. Kar pogledaj!“ Upognil je vejo, da se je rumeni prah z mačic usul nanjo. Približala sta se in se vzpela, toliko da nista z noskom zadela vejo.

„Tale brstiček ima že rdeče krilce!“ je pokazal na tenke rdeče jezičke, ki so pririli skoz vrh brstiča.

„Kakšno krilce! Saj ga nima!“

„Ti si čenča! Tako mi je rekla mama. Kar pogledaj, ka-

Bila je že trda tema, ko se je vrnila v gnezdo. In spet je čakala.

Minil je julij in prišel je avgust. Otroci se še niso vrnili. „Hudo daleč so jo ucvrli,“ je govorila. „In zdaj gotovo ne najdejo poti nazaj! Toda vrnili se bodo.“

Augst se je prekopicnil v september. Ptički so se pričeli zbirati v jate in se veselo pomenkovati o bližnjem potovanju na jug. Ščinkavka je še vedno sedela na robu gnezda in čakala. „Pridruži se nam, mi potujemo!“ so ji klicali ptički. „Ne morem še z vami,“ je odgovorila, „počakati moram, da se vrnejo otroci! Sami ne morejo na tako dolgo pot!“ „Saj veš, da se ne bodo več vrnili,“ so začivali ptički žalostno. Ščinkavka pa je vedro odkimala. „O, ne, prišli bodo, gotovo bodo prišli! Le zamudili so se spotoma!“

Nekega ponedeljka konec meseca so se ptički odpravili na pot. Ščinkavka je ostala sama.

Prišel je oktober z zlatim listjem in november s slano in meglo. Decembra je zapadel sneg. Pobelil je tudi malo gnezdece v grmovju in večerjo, ki je čakala v njem.

Ščinkavka se je preselila pod napušč osamljene kmetije, ki je stal v bližini. Mraz ji je razredčil perje, prešibko za ostro zimo in ga zlepil v umazane sivorjave pramene. Čepela je tam in trepetala v burji in snegu. Včasih se je pridružila krdelu vrabcev in požrešnih kosov, ki so se spreletavali po dvorišču in iskali pozabljeno zrnje. A so jo brž ozmerjali in zapodili. „Zakaj nisi odletela v tuje kraje?“ so se hudovali, „dovolj močna krila imaš za potovanje. Mi še zase nimamo dovolj in prešibki smo, da bi se napotili čez morje!“ In Ščinkavka se je tiho umaknila.

Novo življenje

Pomlad se spet je k nam vrnila in ptič z njo veseli roj! Spet lastovke prinesla krila so v stari ljubi domek svoj.

Med mladim bujnim spet zelenjem vse polno se cvetov budi in slavec z milim gostolenjem ljubezni slast in bol slavi...

M. Severjeva

Od jutra do večera je strmela tja k pobeljenemu gnezdecu. Zagledati mora namreč ptičke, brž ko se bodo vrnili. Zdaj sredi zime jo bodo potrebovali še mnogo bolj kot poprej. Gnezdo je bilo belo, beli so bili travniki in gozdovi naokrog. Tudi nebo je bilo belo in slepeče in Ščinkavki so pričele pešati oči. Proti koncu februarja je videla okrog sebe le še svetle in temne sence. Sonce je ugašalo.

Postajala je vse bolj in bolj utrujena in zaželela si je, da bi zaspala za dolgo, dolgo dni.

Marec je raztopil sneg in priklical iz zemlje zvončke. Zadišalo je po pomladi. Aprila so se vrnile jate iz južnih krajev.

Ščinkavka je še vedno čepela na napušču. Zdaj je bila že skoraj povsem slepa in peruti je niso več ubogale. Sem in tja ji je nasula dobra, drobna roka prgišče zrnja. „Kdo pa je to grdo, staro strašilo?“ so začudeno spraševali ptički. Potem so jo prepoznali. Ščinkavka je, „so si zašepetali začudeno, „še vedno čaka otroke!“

Strnili so se v gručo in si nekaj tiho šepetali. Zvečer, ko je pričel polja objemati mrak, so se odlepili iz gruče trije najboljši pevci in odleteli proti Ščinkavkinemu gnezdu. Sedli so na vejo, ki se je stegovala izpod njega in zapeli najlepšo pesmico, kar so jih znali.

Ščinkavki na napušču je divje zatrepetal srček. Napela je uboge izmučene oči — ugledala na veji tri kosmate kepice. „Vrnili so se!“ je zadonela v njej srebrna pojoča struna. Nenadoma ni bila več lačna, ne utrujena. „K njim moram,“ je šepetala vsa srečna. Toda bila je tako silno zaspana! „Samo pet minut,“ si je rekla in povesila glavo k prsim. Slišala je zahajajoče sonce, ki je prepevalo z njenimi otroki, pel je veter in sivi oblaki na nebu so peli in se igrali ringaraja... In je zaspala.

Grobek so pomagali kopati vsi ptički daleč naokrog. Nežno so jo zagrebli vanj in nasuli po njem rožic, da je bil kot dišeč kosček cvetja.

Na grobek so napisali: PST, OTROCI, NE VPIJTE PREVEČ, KO GRESTE MIMO, DA NE PREBUDITE MAMICE!

In otroci, ki so hodili mimo, so si položili prst na usta in zašepetali drug drugemu: „Pst, potihoma! Tule spi mamica!“ in so previdno, po prstih stekli na travnik. Rožic pa ni trgali nihče.

Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA —

„Živčen sem in vesel, da zapustimo te preklete robove. Piskanje granat me jezi bolj, kot bi mi ves dan razbijali nad glavo.“

„Vsega se boš privadil,“ je dejal Primož in vrgel šarca na ramo.

Četa se je brez hrupa razpotegnila v kolono. Na vzpetini je stal komandir Orlov z brzostrelko v rokah in štel. Deseterjari in vodniki so uredili skupine in mu prišli poročati. Potem se je kolona spustila proti Davči, kjer so že brlele in utripale luči po širni planjavi razkropljenih domov. Nekje niže na pobočju so se bataljoni sešli.

„O, Primož, vse se mi vrti pred očmi: drevje, gozd in nebo, slabo mi je. Ko sem ležala zavita v odejo in mi je bilo toplo, sem mislila, da mi je odleglo. Mrzi me,“ je potarnala Ana in se za mitraljezcom opotekala po kolo-vozu, med velikimi kamni in po sneženi brozgi, ki ji je takoj premočila čevlje in ji ledenila noge.

„Potrpi in drži se mel! Izmuznili se bomo Nemcem iz obroča. Povedali so, da moramo evakuirati bolnico in spraviti ranjence na varno. Velika nevarnost je, da bi jo Nemci odkrili, ker preiščejo vsak grm.“

„In kam bomo šli?“ ga je vprašala s skrbjo.

„Tega nikoli ne vprašuj, ker je odveč! Kar nas je starih, vsakdo ugane. Kdor sprašuje, ne izve. Sicer pa zavoljo konspiracije vedo to le voditelji.“

Šli so naprej. Sive zastore je strgal veter. Motna luna je utripala skozi drevje, toda le kratek čas. Potem pa je utrujena ugasnila kot dogorela sveča. Spet je začelo snežiti. Drobni, igrivi kosmi so se usipali na razgreta lica. Upali so, da bo sneg zametel stopinje. Na jasi v dnu, kjer so se stekala korita skalnih in z gozdom poraslih globač, se je kolona ustavila. Temne postave so se gnetle okoli oglarske bajte. Ko so prišli bliže, je Ana zagledala planjavo pokrito z ranjenci na nosilih. Bili so zagnjeni in zaviti v odeje in šo-

torska krila. Po štirje možje so molče zgrabili za kole in se uvrstili v kolono, ki jo je požirala grapa. V mraku je bilo videti, kot bi nosili krste. Med seboj so se menili le šepetaje. Včasih pa se je votel vzdih bolečine zarezal v noč. Ranjencev je bilo čez trideset.

Primož je bil s strojnico v zaščiti, ki jo je vodil Bosanec. Hodili so po grapi, po kateri se je odcejal voda. Tisli, ki so nosili, so se spotikali, in kolona se je premikala strašno počasi. Večkrat so obstali. Čakali so, in nihče ni vedel zakaj. Hodili so spet nekaj časa, čakali, prezebali, dokler ni Primož povedal, da izvidnice gotovo tipajo za prostimi prehodi. Iz grape so prišli na planoto. Sprejeli so jih črni robovi in redki pasovi gozda, ki so se zgubljali proti dolini in goram onkraj nje. Nedaleč proč se je trepetaje utrlila raketa, ki je izdala, kje taborijo Nemci.

„Stroga tišina!“ je spet prišlo po koloni povelje. „Pažite na zvezo!“ Kolona se je začela pomikati hitreje. Tišina noči je motilo trkljanje kamenja.

Hodili so dobro uro, ko so spredaj osvetlili noč roji raket in se je tišina napolnila s streljanjem strojnic. Obstali so, takoj nato pa je prišlo povelje: „Naglo nazaj!“ Zdaj so bili prvi. Komandir Orlov je priteklo od njih in jih priganjal. Ana je lovila sapo, hitela in se bala, da ji Primož ne bi izginil v temi. Spredaj se je predhodnica še vedno borila z zasedo. Pokanje je bilo slišati vedno na istem mestu, zato so sklepali, da Nemci ne gredo za njimi. Potem je prišlo po zvezi povelje: „Stoj! Vodniki naprej!“ Nekaj časa so še čakali, nato pa se je kolona premaknila. Zavili so po drugi stezi in obšli nemško zasedo. Brez strela so se spuščali proti koritasti dolini. Snežilo je močneje. Premikali so se tipaje, padali, kleli in čakali. Peter je nosil ranjenca. Kol se mu je zažrl v rame, skelelo ga je in ogulilo do krvi. Stiskal je zobe in voljno prenašal napor.

Bilo je čez polnoč, ko so pod nogami začutili cesto. Z obeh strani so pobočja odsekano drsela v korito, v katerem je divje šumela narasla reka. Nekaj časa so šli po cesti, nato pa zavili čez most mimo hiše, v kateri je gorela luč, v strmino.

„Na Jelovico gremo,“ ji je pojasnil Primož.

„Omagala sem. Ne morem več. Tu bom ostala in zaspala,“ je dahnila Ana, ko so počivali.

Primož jo je spodbujal. Ledena, spolzka steza, speljana v strmino, je bila kačasto zvita in je ni bilo konca. Noge so ji postale težke. Udje so jo boleli. Zbadala jo je pri srcu. Padala je in Primož jo je pobiral. Spredaj so omagavali nosači. Ustavljali so se vsakih nekaj korakov in spet lezli naprej. Zdaj so kleli na glas, na tišino ni nihče več pazil. Kadar so počivali, je Primož Ani vrgel na tla svoj nahrbtnik in jo ogrnil s plaščem. Zaspala je v hipu. Sneg se je usipal v gostih, mokrih kosmih in noč spremenil v brezoblično temo mrtvih senc. Po nekaj minutah so bili podobni zasneženemu grmovju in kamenju. Toda šli so naprej. Pehali so se v strmino z neuklonljivo voljo. Kolono je vodil komandant Svarun, in vedeli so, da bodo prišli tja, kamor se je bil namenil.

Ana ni imela več svoje volje niti moči. Duh kolone jo je nosil naprej skozi goščavje. Sanjala je o topli sobi, ki jo je obljubljal Primož.

Počivali so. Primož jo je dramil. Vstala je in spala. Njegove besede so prihajale kakor odmev iz daljav, klic, ki vabi, in ne more privabiti, ker se je izgubil v belem krogu, kjer ni več smeri in ne cilja. Sedla je, rada bi zaspala. Tedaj je začutila njegovo močno roko, ki jo je zgrabila brez usmiljenja in jo stresla, da so ji udje oživeli in se ji spet zganili. Odprla je zasnežene veke, toda videla ni ničesar, le čutila je telo, ki je bilo še živo, ki je bilo še močno in ki jo je vlekel naprej po negotovi poti.

Veliko pišete?

Poznate pravila olikanega pisanja? Če ne veste, kaj je prav in kaj narobe, si zapomnite naslednje:

Pisma sorodnikom, prijateljem, ljudem, ki jim dolgujemo veliko ali majhno zahvalo, pišemo le na roko. Kemični svinčnik, tako razširjeno pisalo, moramo zamenjati s peresom in črnolom.

Črnilo naj bo modro ali črno. Posebneži, ki hočejo pokazati nase, pišejo z rdečim ali zelenim.

Izbira pisemskega papirja ni samo stvar okusa, ampak tudi olike. Dostikrat se težko odločimo, kakšnega naj izberemo. Kot pri modi je tudi pri pisemih barva lestoica iz leta v leto vse bolj pestra. V nasprotju z modo, ki se vsako leto odeva v drugo barvo, pri pisemih prednjači najelegantnejša barva: bela. Bela ovojnica z gladkim belim papirjem ali bela vtička je daleč pred vijoličastim, roza, rumenim in rjavkastim pisemskim papirjem. Tudi gladek ali nežno nazobčan rob ima prednost pred živobarvnim ali vzorčastim.

Zalujočim svojcem ne pošiljamo pisem s črnim robom, v globoki žalosti jih oni pišejo nam.

Črtan papir je za otroke, odrasli si, če se nam vrste povešajo ali hitijo navzgor, podlagamo s črtalnikom.

Pisemskega papirja ne popišemo od vrha do tal, levo in desno pustimo za dva prsta praznega roba.

Pismo lahko natipkamo, če nam je to lažje zaradi kake okvare rok. Še v enem primeru smemo pismo pisati s strojem: če imamo tako grdo pisavo, da je težko čitljiva. Pismo namreč ni križanka, da bi prejemniki razvozlavali črke.

Tudi na tipkanem pismu morata biti naslov ali nagovor in pozdrav ob koncu napisana z roko. Opravičevanje, da je pismo natipkano, ni potrebno. Kdor ga bo dobil, bo vedel, zakaj je tako.

In še nasvet za takrat, ko škatlo pisemskega papirja kupujemo za darilo: moškim poklanjamo izključno belo barvo. Napaka ne bo prebuda, če bomo ženskam darovali pisma v nežni pastelni barvi, pri starejših pa se raje odločimo za belo.

Poskusite!**PALACINKE S PIKANTNIM NADEVOM**

Dodatki 250 g moke, 1/4 litra vode, 1/4 litra svetlega piva, 4 jajca, sol, mast.

1. Špinačni nadev. 500 do 750 g dušene in grobo sesekljane špinače prepražimo v presnem maslu, osolimo in ji primešamo na kocke narezan sir ter s tem nadevom napolnimo palačinke.

2. Nadev s cvetačo in šunko. Cvetačo skuhamo v slani vodi, jo odcedimo in primešamo 125 g sesekljane šunke. Dobro zmešamo 3 rumenjake, žlico moka, 1/2 litra sladke smetane, žlico raztopljenega presnega masla in začnimo s soljo in limoninim sokom. Lonček postavimo v posodo z vrelo vodo in zmes stepamo, dokler se ne zgosti (vreti ne sme). Omake primešamo cvetači in s tem nadevom napolnimo palačinke.

3. Nadev s sesekljanim mesom. Razbelimo 50 g presnega masla ali 60 g slanino in opravimo v njej 2 sesekljani čebuli ter 250 do 375 g sesekljane mesa. Dodamo žlico moka, ki smo jo zmešali z nekoliko smetane, prevremo, osolimo in popramo ter z nadevom napolnimo palačinke.

Ribje olje — življenjski napoj

Že v starem veku so menili ljudje, da je ribje olje nenadomestljivo zdravilo in odlično hranilno sredstvo. Seveda takrat še niso vedeli, da je ta dar narave dobesedno življenjski napoj. Danes vemo, da so v glavnem vitamini listo, kar dela ribje olje koristno.

V ribjem olju sta predvsem vitamina A in D. Vitamin D je nujno potreben pri izgradnji telesa, saj vpliva na rast kosti in uravnava celotno preosnovno fosforja in kalcija. Zlasti je potreben otrokom v času rasti, bodočim materam, bolnikom in prebolnikom. Rahitis, na primer, nastane, zaradi pomanjkanja vi-

tamina D. Ribje olje je edino sredstvo, ki vsebuje zadostne množine vitamina D.

Tako bi mogli sklepati, da morajo zboleli za rahitisom vsi otroci, ki ne uživajo ribjega olja. Vendar ni tako. Telo namreč dobiva z normalno hrano zadostne količine previtamina D, ki mu pravimo ergosterin. Ergosterin je pravzaprav nekakšna surovina za vitamin D. Razdeljen je po celem telesu in je tudi v koži. Z delovanjem sonca oziroma ultra vijoličastih žarkov na površini kože se ergosterin spremeni v vitamin D. Iz tega sledi, da otroci, ki živijo v tesnih mestnih stanovanjih, pogosteje zbolijo za rahitisom kot

ZAJTRK JE VAŽEN

Nič koliko je že bilo izrečenih besed na račun našega slabega zajtrka. Ne ravno slabega, pač pa je slaba naša navada, da zjutraj nič ne pojemo. Ali pa tako malo, da energijo, ki jo dobimo s skodelico kave in koščkom kruha, porabimo že do devete ure ali pa že do avtobusne postaje.

Verjemite, da je izdaten jutranji obrok le stvar navade. Vendar pa se boste strinjali, da se v petih minutah res ne da ničesar pojediti. Treba je vstati pač nekoliko prej. Dobro je, če si zvečer že vse pripravimo, nekateri zajtrk celo skuhamo. Žganci, mlečni riž ali zdrob bodo prav lahko počakali do jutra, ko jih je treba samo zaliti z vročim mlekom, pa je zajtrk pripravljen mimogrede. Dodamo le še med ali rumenjaki ali malo marmelade, naribanih orehov, rozin, s čimer bomo jed samo obogatili.

Marsikdo se ne more navaditi na zajtrk. Želodec boste kaj lahko prebudili s krlhljem jabolka, blago limonado ali sadnim sokom. Marsikomu prija zjutraj kaka pikantna jed, zato ni nič hudega, če je na zajtrkovalni mizi gorčica ali pikantna salama. Jajce na oko si lahko popoprte po mili volji. Na kruh namažite lip-taver, ki ga lahko še po svoje začinite z gorčico ali pa dodate še čebule.

Če vam nagaja želodčna kislina, si zvečer naribajte nekaj rdečega korenčka, polijte z malo limoninega soka in do zjutraj shranite v neprodušno zaprti posodi. Zjutraj osladkajte in pojejte na tešče.

Že otroke moramo navajati, da bodo zjutraj več jedli. Poleg tople pijače jim ponudimo mogoče banano ali mehko kuhano jajce ali različne jedi kuhane na mleku. Zaspanca potegnite pet minut prej iz postelje, da ne bo s šolsko torbico v roki med vrati popil požirek kave, pač pa bo lahko v miru použil, kar ste mu pripravili. Tudi če otrok sam odhaja v šolo in ni zjutraj nikogar več doma, še ni treba, da je brez zajtrka. Treba je pač pripraviti zvečer. Da se bo navadil zjutraj jesti, mu sprva pripravite kako mikavno jed — sladkosnedim mlečne jedi s čokolado ali dobro marmelado ali stepeno smetano. Malo večji otrok si bo znal pogreti polento ali polito žgance z vročim mlekom.

Preden zaidete v leta

Za svoje zdravje se mora vsaka žena pobrigati že prej, preden zaide v „leta“. Temeljit zdravniški pregled vsako leto je najbolj zanesljiv način, da se bo obvarovala vseh nevšečnosti, ki utegnejo priti na dan, ko jih doseže petdeset, včasih že prej, včasih pozneje.

Čeprav vam do upokojitve manjka morda še dvajset let ali celo petindvajset let, pričnete že zdaj skrbeti za to, da boste čile in zdrave dočakale starost. Morda vam bo teh nekaj nasvetov koristilo.

● Ne živite „tjavdan“, kot pravimo, brez dela in brez volje, ne bojte se novih ideo in načrtov. Če boste za vsak dan vedele, kakšno delo morate opraviti in če ga boste opravile z veseljem, bo ostala vaša duševnost sveža in aktivna. Ne pozabite, da predstavlja delo trajen izvor zadovoljstva in vsaki dobi človekovega življenja.

● Pazljivo izbirajte hrano. Hrana, ki jo uživate, mora vsebovati vse snovi, potrebne za zdravje: beljakovine za vzdrževanje in obnavljanje telesnega tkiva, ogljikove hidrate za energijo, vitamine in minerale.

● Kontrolirajte svojo težo. Pri zajetnih ljudeh so ledvice, srce, pljuča in jetra preveč obremenjeni in jim zato vedno preči nevarnost, da bo eden teh organov slej ali prej odpovedal.

● Čim manj se razburjajte in grenite. Če vas teži kak problem, si olajšajte dušo v prijateljskem razgovoru, morda se bo našla zanj rešitev. Skratka, čim manj bremenite svojo duševnost z vsem neprijetnim.

RIBJI ZREZKI

Ribe, limonin sok, olje, paprika, sol. Ribe očistimo, operemo, oblikujemo zrezke in jih pohamo z limoninim sokom. Čez nekaj časa jih narhlo obrišemo in položimo na pomaščon žar. Najprej pečemo 2 minuti na eni strani, obrnemo in počemo še 3 do 5 minut na drugi strani — po debelini zrezka. Počene zrezke takoj premažemo z omako iz olja, paprike in soli.

Pazimo, da na prvi strani ne počemo preveč, sicer ribe pri obračanju razpadejo.

SARDELE, OCVRTE

Sardelo, sol, moka, jajce, drobtine, olje. Večje sardelo očistimo, jim odstranimo glave in jih prerežemo po dolgem čez trebuh, da odstranimo hrbtnico. Tako dobimo kose v obliki zrezkov. Zrezke osolimo, povajjamo v moki, stepenem jajcu in drobtinah ter ocvremo v vročem olju. Ponudimo jih s solato.

Zrezke lahko povajjamo tudi samo v moki in jih ocvremo. Lahko po odstranitvi kosti položite drugo sardelo na drugo, da bo zrezek debelejši.

Ob kočah so se čete ustavile. V galopu je s hriba prihajal komandant Svarun in poklical komandirje. Dal jim je povelje, da vojsko nameslijo v kočah, pošljejo patrolje in da kuharji skuhamo vse, kar je ostalo. V rojih so se vsuli v mrzla zavelja in vsak za sebe izkali mesta, kamor bi legli. Najbolj premrazeni in mokri pa so zakurili ognje, se gnetli okoli njih in se sušili.

Primož je Ano peljal v stajo. Poiskal je naročje trhle slame in ji napravil ležišče v kotu. Legla je. Zagrnil jo je in ji obljubil, da ji bo preskrbel čaj. Vročica jo je stresla, bila je na koncu s svojimi močmi.

Tudi pod osamelimi smrekami so zagoreli ognji. Kuharji so pristavili kotle in kmalu se je voda kadila. Nande se je usajal nad pomočnikom, ker je pozabil vrečico moka na Primorskem. Prišel je Primož in pristavil svojo posodo s čajem k ognju.

„Ali bo spet nekaj za tvoj kolektiv?“ ga je narahil kuhar. Ko pa je Primož povedal, da kuha čaj za Ano, se je Nande omeščal, pobrskal po nahrbtniku in žrtvoval iz svoje železne rezerve za bolnike žlico sladkorja. Skoraj prazno platneno vrečico s sladkorjem pa je spravil na dno svojega ogromnega nahrbtnika kot zaklad.

Ana se je napila čaja in vzela praške.

Utrujenost ji je zaprla oči in zaspala je z občutkom hvaležnosti do Primoža, ki je obsedel poleg nje in ji zaskrbljeno gledal v potni obraz.

Kuharji so pravkar vsuli moko v kotle, bataljonski intendant in mesar pa sta privezovala vola k drevescu, da bi ga pobila. Pripravili so hoteli izdatno kosilo za lačne in utrjene borce. Mesar je že dvignil sekuro, ko je priteknel brigadni obveščevalec Svoboda, ves rdeč, zasopel in hripavo vzkliknil: „Nemci! Pustite vola!“ Mesarju je padla sekira iz rok, intendant pa se je prestrašeno ozrl proti goz-

du. Svoboda pa je tekel naprej in se ni zmenil za njiju. Parabela ga je tolkla po koščeni zadnji plati, ko je preskačeval po zgaženem snegu in iskal štab. Javil je komandantu Svarunu, da se pomikata proti položajem z bohinjske strani dva SS bataljona, ki verjetno prodirata v Selško dolino. Svarun je planil pokonci in odredil takojšen odhod na položaje proti Ratitovcu. Dežurni so budili borce po stajah in po planini je vrelo kot v mravljišču. Nekateri so v snu godrnjali in skušali spati dalje, ker niso verjeli novici. Šele ko so zagledali komandanta na konju, ki je klical komandirje, in ko je spodaj v zasedah jeknilo nekaj dolgih rafalov, so vsi planili iz staj.

Orlov je ves zasopel pritekkel k veliki skali, kjer so se zbirali komandirji okoli Svaruna, ki je dajal kratka in ostru povelja. Svarun je odločil, da se bo brigada branila na strmih pobočjih Ratitovca, na gozdni meji. Medtem pa so se borci v kolonah že pomikali v goščavje onkraj planine in lezli v strmino.

Kuharji so prevrnili kotle z močnikom na ognje in jih gasili s snegom. Polena so cvrčala in pust dim se je valil proti nebu. Vojaški pratež z zaščitnicami je zadnji izginjal s planine. Mesar ni obupal. Gnal je vola s seboj. Kuhar Nande ga je poganjal z veliko šibo in se šalil: „Dobro, da imamo te potujoče mesnice!“ Preklinjal pa je nemško nesramnost, ker so jih zmotili, ko so bili najbolj potrebni miru.

Vodnik Keča je dobil nalogo, da zasede jugozahodni greben in postavi zasede za hrbtom brigadnih položajev, da Nemci ne bi preplezali hudournih korit in udarili z vrha v hrbet četam v skalah nad planino. Zagazili so do kolen v sneg in prodirali med skalami in redkim drevjem proti vrhu.

(Se nadaljuje)

„Primož, saj grem,“ je dejala.

„Moraš!“ je bil ukaz surove sile, ki je dramila odredvenelo moč.

„Pusti me, da tu počakam jutraj!“

„Ne! Kdor ostane za kolono, je izgubljen. Zjutraj pridejo za nami Nemci in te ubijejo. Moraš!“ se je vrtinčilo v utrujeni in brezvoljni zavesti.

Primoževa roka jo je pripeljala iz najhujšega. Proti vrhu se je strmina ublažila. Čas se je razpršil. Nenadoma so pred seboj zagledali greben in za njim v mlečni temi utripajoče luči. Zaslutili so domove in odprta vrata. Nova moč jim je zaplala v udih.

5

Gozd se je nenadoma zredčil. Svetloba mrzlega upanja se je razlila med visoko drevje. Svet se je zlomil. Pred njimi je v kotlini ležala planina Pečana, obkoljena od temnačnih gozdov. Nad njo se je dvigal goli vrh gore z deviškimi snegom. Skale, razgaljene od vetrov, so čemale nad viharjiki v težko, sivo nebo.

„Ratitovec,“ je dejal Primož Ani, ki se je trudno naslanjala nanj. Bežno je zdrsel njen pogled po ramenih gore zdrknil v kotlino, kamor se je spuščala kolona in kjer so bile razmetane pastirske kočice in velike skale po planini. Obraslo jih je grmovje in drevje. Planina je bila tiha in samotna. Sneženo planjavo je rezalo le nekaj sledov divjadi, ki je hodila s hriba v hrib.

Brigada se je spustila v globel proti planini. Lačni in prezebli, zaviti v koce in žotorska krila, so borci gledali staje z velikim upanjem. Tu se bodo odpočili, najedli in si posušili mokro obleko.

Slednjič — tudi to je končano... — si je oddahnila Engie. — Pogreb je bil nadvse veličasten. In koliko je bilo cvetja! In koliko pogrebcev! Seveda so bili to večinoma moji prijatelji. Frank jih pravzaprav ni imel. Vedno je bil nezaupljiv in z nikomer se ni družil. To je bil tudi eden od vzrokov stalnih razprtij v najinem devetnajstletnem zakonu. Zaradi tega sem se tudi odločila, da se ponovno zaposlim po toliko letih, ki sem jih preživela med kuhinjsko mizo in štedilnikom. Ko so otroci odrasli in se osamosvojili, mi je postalo vse sila dolgočasno...

... Nikamor nismo hodili na obiske. Ob večerih smo bili vedno samo doma. Frank je gledal televizijo in nikoli ni mogel razumeti, koliko sem si želela, da bi se s kom pogovarjala. Mislim, da se za to ni brigal. Poprej, kadar smo kdaj povabili znanca, se je redno kje zamudil, se vračal pozno domov in se držal zelo neprijazno. Gostje so to razumeli in takoj našli razlog, da se čimprej poslovijo. Kmalu naju ni več nihče vabil, a če se je vendarle kdaj zgodilo, sem odšla sama ali pa sem se opravičila, da ne morem priti. Sicer sva morda enkrat ali dvakrat skupno odšla k prijateljem, toda Frank se je vedel tako neprijazno, da si nisem več želela takih obiskov...

... Nekako pred šestimi leti se mi je porodila misel, da se ga neka-ko odresem. A takrat še nisem poznala Pata.

Srečala sem ga pred tremi leti. In tako sem se prejšnji teden odločila: če hočem postati svobodna, moram to storiti zdaj. Takrat sem dokončno sklenila, da uresničim svoj že davno zasnovani načrt... — je priznala Engie.

— In zato ste prišli, da to priznate? — jo je vprašal uradnik.

— Da, to morate razumeti kot priznanje... — je potrdila Engie.

Uradnik je pritisnil na gumb in govoril v diktafon:

K. T. EDWARDS:

Priznanje

— Pavle, prosim te, pridi k meni! Čez nekaj trenutkov so se vrata odprla. Vstopil je drug uradnik, se usedel za majhno mizo in si pripravil blok, da bi stenografiral priznanje.

— Nadaljujte, gospa. Izpovejte vse ponovno, od začetka.

— Dobro, — je odgovorila Engie, — ne bom vas dolgočasila s podrobnostmi. Prva leta najinega zakona so bila neznosna; samo zaradi otrok sva še živela v zakonski skupnosti. Drugače bi se bila ločila že takoj. Moj mož je pil, igral... Potem je prišla vojna in kazalo je, da so vojne težave popolnoma spremenile mojega moža. V teh letih ga nisem mogla več spoznati. Vedno je bil ljubezniv, dobre volje in kazal je ljubezen do mene in otrok. Ponovno sem ga vzljubila, morda še bolj kakor pred zakonom...

Tedaj ga je doletela nesreča. Ko je vozil vojaški džip, si je poškodoval glavo in je tri mesece ležal v bolnišnici. Po tej nesreči so ga odpustili iz vojske. Spočetka je bilo vse v redu, a nato je bilo iznenada zopet vse po starem.

Zdravnik je dejal, da so temu vzrok bolečine v glavi. Na srečo je dobil mož neke tablete, po katerih so bolečine v glavi prenehale. Jemal jih je vsako jutro in vsak večer. Toda zdravila niso popravila njegovega razpoloženja. Nikoli nisem vedela, ali se bo vrnil iz pisarne dobre ali slabe volje. Največkrat je bil živčen in sem ga le težko prenašala. Najmanjša pripomba ga je

spravila v bes. Celo otroke je pretepala...

... Po osmih letih takega življenja sem tudi sama začela izgubljati živce. Sklenila sem, da se bom ponovno zaposlila. Našla sem službo pri neki veliki tvrdki, kjer sem se spoznala s — Patom.

Sedela sva v isti pisarni in kmalu sva postala zelo dobra prijateljca. Zvedela sem, da sva približno istih let, da je že pet let poročen in da v zakonu ni mogel imeti otrok. Ljubezen do žene je naglo minila in oba sta razmišljala o ločitvi...

... Nisem bila gotova, kaj čuti Pat do mene. Vedela sem, da sem mu všeč. Čutila sem, da sva se sčasoma zaljubila drug v drugega, in sem se lega zelo prestrašila. Zaprošila sem, da me premestijo v drug oddelek...

... Tri mesece se nisva videla in zdelo se mi je, da sem ga popolnoma izbrisala iz spomina. Toda nekega dne je prišel v pisarno in mi sporočil, da je premeščen v moj oddelek. In tako se je med nama znova začelo.

Verjemite mi, da sem se z vsemi silami borila proti temu, toda bila sem žejna ljubezni. Pozneje mi je Pat povedal, da bo njegova žena po toliko letih slednjič rodila. Zdelo se mi je, da je to konec najine ljubezni, toda usoda je hotela drugače. Njegova žena je umrla pri porodu in Pat je ostal strašno sam. Bilo mi ga je silno žal...

... Kaj sem mogla storiti? Da se ločim od Franka? Ne, on ne bi mogel živeti brez mene, a morala sem

misлити tudi na to, kaj bodo rekli otroci in znanci. V majhnem mestu, kakor je naše, pomeni ločitev neizbrisno sramoto. A zdaj, ko je Patova žena umrla, mar ne bi mogel umreti tudi Frank?...

... Takrat sem ponovno pričela razmišljati o tem. Odpravila sem se k zdravniku in mu potožila, da me boli glava. Zdravnik me je pregledal in seveda spoznal, da sem zdrava. Da bi me pomiril, mi je dal neke nedolžne tablete, ki so bile popolnoma podobne tistim, ki jih je jemal Frank.

Ko sem prišla domov, sem mu nastavila svoje praške namesto njegovih. Bila sem prepričana, da se bo Frank brez pravega zdravlila že po nekaj dneh onesvestil, onesvestil za vedno... Vse sem pazorno preračunala. Vnaprej sem vedela, kaj mi je storiti. Nihče ne bo zvedel resnice, ker bom v primernem trenutku položila prave tablete na njihovo mesto...

V neki noči je Frank iznenada začel stokat. Zgrudil se je na posteljo in se onesvestil. Na ta trenutek sem čakala. Spomnila sem se najinih mnogih nesrečnih let, nesrečnega zakona in svoje mladosti. Vzela sem vzglavnik, ga pritisnila na njegova usta in legla čezenj, da ga v smrtnem krču ne bi mogel strgati...

Izenada sem začutila, da ležim na hrbtu. Frank je bil nad menoj in pritiskal zglavnik na moj obraz. Spoznala sem, da se je samo delal, da je v nezavesti in hudo bolan, da je vedel za Pata in mene ter spoznal, kaj sem mu pripravljala...

... Priznati moram, da mi je priredil Frank prekrasen pogreb, bilo je mnogo prelepega cvetja. V pogrebnem sprevedu je bilo veliko mojih prijateljev...

... In zdaj, ko ste slišali mojo zgodbo... — se je obrnila Engie boječe proti uradniku za veliko mizo, — ali me pustite noter, s v e t i P e t e r ?!

Za dobro voljo

On: „Še en obrok, pa bo pohištvo izplačano!“

Ona: „Končno! Zdaj si bova že lahko privoščila spet novo!“

„Dobro, vzem bom sobo. Všeč mi je. Razen tega pa vidim, da ste inteligentni, uglajeni,“ se dobriki novi podnajemnik.

„Da, to tudi sem,“ se nasmeje gospodinja, „toda le tako dolgo, dokler bo najemnina vsak mesec točno plačana.“

„Če so ljudje prej kašljali, so legli v posteljo s termoforom in pili prsni čaj.“

„No, in danes?“

„Danes pa hodijo v kino ali gledališče.“

Dušana zbudi šum. Pred njim stoji grupa vlomilcev.

„Samo premakni se!“ mu zagroze. „Iščemo denar!“

Dušan: „Kaj, denar? Denar! Fantje, iskal bom z vami!“

„Kakšna je razlika med optimizmom in pesimizmom?“

„Hm, ne vem.“

„Zamisli si kos ementalskega sira. Optimist vidi le sir, pesimist pa samo luknje.“

„Neverjetno, kako sta si vaša dvojička podobna. Ali sploh veste, kateri je Tinček in kateri Binček?“

„Za Binčka vem za gotovo, le pri Tinčku sem včasih v dvomih.“

Žena piše prijateljici pismo.

„Kateroga pa smo danes, moži?“

„Pojma nimam,“ zabruna mož.

„Pa saj imaš časopis v roki, pogledj vendar na datum!“

„Nič ne pomaga, časopis je od včeraj.“

Gostiteljica: „Ali ste dobro spali?“

Postelja je res žal malo trda...“

Gost: „Ni bilo niti tako hudo. Od časa do časa sem malo vstal, da sem si odpočil.“

za oddih in razvedrilo

ISKRIVOSTI

- Spoznanje je nekaterim vzrok za akcijo, drugim pa razlog za resignacijo.
Charles de Gaulle
francoski predsednik
- Angleški jezik je kot moja žena: ljubim ga, toda ne morem ga obvladati.
Jean Louis Barrault,
francoski akademik
- Večina moških podcenjuje ženo, ki jo imajo za toliko, za kolikor precenjuje ženo, ki je nimajo.
Ana Magnani,
italijanska filmska igralka
- Ženske so kakor olje: najboljšje so, kadar so rafinirane.
Willi Reichert,
nemški komik
- Ženske so v jezi razumejše od moških.
Peter Ustinov,
angleški igralec
- Lov na ženske ni nevaren; nevarnost se prično žele, ko lovec eno od njih ulovi.
Fernandel,
francoski filmski komik

LJUBEZEN NA ZADNJI POGLED

F. MacPherson

Dva tedna je Alvin Smith buljil vanjo, štirikrat na dan. Čutila je njegov pogled. Osem let je že poznala Alvina Smitha, vendar ji doslej ni posvetil nobene pozornosti. Vedno je nepremično stal ob vzvodih svojega dvigala, s katerim se je Dora Wells peljala v svojo pisarno. Ves čas je bil Alvin Smith samo sestavni del dvigala, bitje brez volje.

V zadnjih dveh tednih pa je Smith nenadoma dobil obraz, ki se ji je vtisnil v spomin. Vsakokrat, kadar je zaprl vrata dvigala, se je navidezno brezbrizno naslonil ob steno in jo opazoval s pogledom, ki ga ni mogel prikriti. Ni bilo dvoma: Alvin Smith je nenadoma začutil nagnjenje do ne posebno lepe Dore Wells.

Dora je pričela svojemu zunanjemu videzu posvečati večjo pozornost. Pazila je bolj na svojo obleko, pogosteje je segala po rdečilu za ustnice. Uboga Dora! Ko bi vedela, odkod nenadoma ta naklonjenost uslužbenca pri dvigalu!

To nagnjenje je bilo posledica nekega članka v časniku, ki ga je Alvin prebral neko nedeljo. Iz članka je izvedel, da ima zloglasnega soimejnaka, nekega Georgea Josepha Smitha, ki je prišel v Anglijo na vislice, ker je tri svoje žene drugo za drugo spravil s sveta in podedoval njihovo premoženje.

Ko je prišel v ponedeljek v službo in se dolgočasil v svojem dvigalu, je dobil idejo: sklenil je, da bo šel po stopinjah Georgea Josepha Smitha — seveda samo kar zadeva umore in podedovanje, ne pa kar zadeva obesenje.

V ponedeljek zjutraj je sklenil, da se bo lotil vesele plavalaske, ki ga je vsako jutro veselo pozdravila. Misli je, da bo laže navezal stike z dekletom, ki je bilo prijazno. Toda pri njej se je opeknel. Odločno ga je odbila. Ker je bilo podobno tudi pri nekem drugem dekletu, mu je preostala samo še Dora.

Ojunačil se je in jo nekega dne v dvigalu nerodno vprašal:

— A-a-li bi morda šli nocoj z menoj v kino? Nasmehnila se je.

— Bi. Žal pa sem nocoj naročena k zdravniku. Dora Wells se je čudila njegovi plašnosti, ko pa jo je vendar štirinajst dni skoraj požiral z očmi. Kramljala sta, dokler se dvigalo ni ustavilo. Do-

govorila sta se, da bosta obisk kina preložila na naslednji večer.

Odtlej je šlo vse gladko. Obema se je mudilo, da bi stopila čimprej na matični urad.

Ko sta šla prvič v kino, je bila sredina aprila. Prvo nedeljo v juniju sta že bila zakonski par. Prvi ponedeljek v juniju pa se je Alvin začel vaditi podpisovati z ženinim podpisom.

Zenin podpis je potreboval za poslovilno pismo. Hotel jo je namreč tako umoriti, da bo vse videti kot samomor. Nameraval je v ta namen ponarediti pismo in ga podpisati z Dorinim podpisom.

Mnogo imetja Dora sicer ni imela. Le nekaj nakita in malo gotovine. Toda sklenila je življenjsko zavarovanje — in z njim se bo okoristil Alvin Smith.

Za ponarejanje ženinega podpisa je porabil mnogo časa. V vsakem odmoru se je zaklenil v garderobo in marljivo podpisoval svojo ženo: Dora Wells-Smith, Dora Wells-Smith, Dora Wells-Smith in tako dalje.

Sčasoma se je ponarejanju ženinega podpisa tako izuril, da ga nihče ni mogel razlikovati od pravega. Tako je bil prvi del njegovega načrta opravljen. Zdaj se je treba lotiti drugega. Samo tu so se pojavile težave. Alvin je opazil, da ne bo Dore nikoli mogel umoriti.

Spočetka si tega ni hotel priznati. Vendar ni nič pomagalo: moral je uvideti, da mu je bilo v zakonu všeč. Dora je dobro kuhala, darovala mu je ljubezen, ki je ni nikoli poznal.

Ko je Alvin Smith to uvidel, se je naglo odločil: vzem je zadnji kup lističev, na katerih se je vadil v ponarejanju ženinega podpisa — in ga vrget v košaro za papir. Bil je srečen.

Tudi Dora je bila srečna — čeprav je vedela, da mora kmalu umreti. Doživela je nekaj tednov ljubezni in sreče — in to je bilo več, kot je pričakovala od življenja.

Sklenila je, da bo prej umrla, preden se bo bolezen tako razrasla v njej, da ji bo prizadela neznosne muke. Ista neozdravljiva bolezen, ki ji je v mukah podlegel njen oče.

Ko je opazila prve znake, je odšla k zdravniku. Odbila je zdravnikov predlog, naj bi se podvrgla operaciji, ker se je zavedala, da je operacija

ne bi rešila. Zatekla se je k pomirjevalnim tabletam in se silila k smehljaju, kadar je bil mož doma.

Alvinu se je mudilo domov. Zdaj, ko je uvidel da je srečno zakonsko življenje več vredno kot umor, se mu je vedno mudilo domov. Stekel je v garderobo.

Pred njegovo omarico sta ga pričakovala direktor in hišnik. Hišnik je našel šop podpisov v košari za smeti in takoj osumil Alvina. To je sporočil tudi direktorju. Oba sta ga vzela v precep.

— Bilo je samo neumno igrakkanje, — se je izgovarjal Alvin. — Tako kakor drugi ljudje rišejo mozičke.

Zdela se je, da mu je direktor verjel. Hišnik pa je ostal nezaupljiv.

— Ta Smith se je vsak dan zaklepal v garderobo, — je tožil Alvina direktorju. — Stavim, da se je ves čas vadil v podpisovanju. Danes pa je pozabil uničiti dokazno gradivo. Pravim vam, da je imel temne namene s svojo ženo.

Alvin se je smehljaj. Zdaj, ko je prekrizal vse svoje morilske načrte, se mu vendar ne more nič zgoditi.

— Prav imate, — se je zasmeljal s pretirano veselostjo. — Povedal vam bom, kaj nameravam: umoril bom svojo ženo!

Direktor je odgovoril, da bo podpise za vsak primer shranil in jih izročil policiji, če bo to potrebno.

— Storite to, — se je šalil Alvin, ko se je oblačil. — Na svidenje na električnem stolu! — se je norčeval, ko je zapustil poslopje.

Ko je prišel domov, je našel Doro na postelji, blede, mirno in mrtvo. Ob njej pismo:

„Dragi Alvin! Oprost mi! Zahvaljujem se ti za čudovite tedne, ki si mi jih daroval. Ali se še spominjaš, kako si me hotel prvič povabiti v kino? Takrat sem bila naročena k zdravniku. Oglasila sem se pri njem pod lažnim imenom, zato se nikan ne trudi, da bi izvedel, zakaj sem si zdaj vzela življenje. Stori sem to, kar bi mi prinesla bodočnost, če zdaj ne bi segla po strupu. Ljubim te...“

Na koncu pa je bil njen podpis, ki ga je tolikokrat vadil — Dora Wells-Smith...

